Ἔτος Α'. Ἀριθμὸς 9.

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ διὰ τὸ ἐξωτερικὸν φρ. χρυσᾶ 10· διὰ τὸ ἐσωτερικὸν δραχμαὶ 10.
Πᾶς συνδρομητὴς θεωρεῖται καὶ μέλος τοῦ Συλλόγου ἀρωγὸν ἄνευ ἑτέρας ὑποχρεώσεως.

ΤΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ τοῦ Συλλόγου εἶνε ἐν τῇ συνοικίᾳ Πλάκας παραπλεύρως τῇ Δημοτικῇ Σχολῇ τῇ ἐν τῇ ὁδῷ Ἀδριανοῦ, ἀρ. 5.
Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται.

ΦΥΛΛΟΝ ΜΑΪΟΥ 1888.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

Ἐπιστολὴ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας. — Γ. Σμιλτσούνη Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις, Α΄. — Ἀχιλλέως Παράσχου Εἰς τὸ λεύκωμα τῆς ἐν Ὀδησσῷ Ἑλληνικῆς Σχολῆς, ποίημα. — Σ. Νικοκάβουρα Νὰ μορφωθῇ καὶ μισθοδοτηθῇ ὁ Κλῆρος. — Κ. Διαλεισμᾶ Ὁ Λατρευτὸς ποίημα. — Σ. Σαγκριώτου Ἡ ἠθικὴ ἡμῶν νόσος, τὰ αἴτια καὶ ἡ θεραπεία, Β΄. — Μ. Γαλανοῦ Τὸ Ὀρφανό, ποίημα. — Τοῦ αὐτοῦ Σχολὴ καὶ Ναός, Α΄. — Ἡ μυθιστορία καὶ ἡ ἠθικὴ μόρφωσις. — Θ. Κόντη, Διηγηματία. — Ἐπιστολὴ τοῦ Συλλόγου ὁ «Ἑλικών».

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Ἀρ. 35

† *Σοφολογιώτατε Καθηγητά, υἱὲ Ἡμῶν ἐν Κυρίῳ λίαν ἀγαπητὲ καὶ περισπούδαστε Κύριε Α. Ρ. Ραγκαβῆ. Χάρις εἴη τῇ Ὑμετέρᾳ Σοφολογιότητι καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ, παρ' Ἡμῶν δὲ εὐχὴ καὶ εὐλογία.*

Τὸ υἱικὸν γράμμα Της τὸ ἀπὸ 12 παρελθόντος μηνὸς Μαρτίου ἐγκαίρως ἐκομισάμεθα. Διεξελθόντες δ' αὐτὸ πολλάκις καὶ μετ' ἐπιστασίας καὶ τὴν πρόθεσιν ὑμῶν συνέντες ἥσθημεν ἀπὸ καρδίας ἐπὶ ταῖς ἀρχαῖς ὑφ' ὧν ὁ Σύλλογος «Ἀνάπλασις» ἐμφορεῖται καὶ εὐλογήσαμεν τὴν ἐπιχείρησιν ὑμῶν. Τὴν ἀλήθειαν τῶν παρατηρήσεων ὑμῶν περὶ τῆς ἄνευ φίλτρου καὶ σεβασμοῦ, ἀλλὰ δὴ καὶ μετὰ περιφρονήσεως, ἀναστροφῆς τῶν ὁμογενῶν πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν, ἀλήθειαν, ἣν πολλάκις ἐν τῷ μακρῷ Ἡμῶν σταδίῳ, ἰδίαις χερσίν, οὕτως εἰπεῖν, ἐψηλαφήσαμεν, ἀνομολογοῦμεν καὶ ἀληοῦμεν πάντοτε ἐπὶ τῷ ἀνοικείῳ τῇ γένει Ἡμῶν κακῷ τούτῳ, ὅπερ ἐκ τῆς ἑσπερίας μεταφυτευθέν, ὑποθάλπεται, ὡς μὴ ὤφειλον, ὑπὸ ἐλαττωματικῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀνατροφῆς καὶ εὐρυτέρας ὁσημέραι λαμβάνει τὰς διαστάσεις.

Καὶ Ἡμεῖς μὲν ἐν τῇ θλίψει τῆς ψυχῆς Ἡμῶν οὐκ ἐπαυσάμεθα, ἀλλ' οὐδὲ παυσόμεθα τὸν θεῖον φωτισμὸν ἐπικαλούμενοι ὑπὲρ τῶν δυναμένων ὁπωσδήποτε νὰ συντελέσωσιν, εἰ μὴ πρὸς ἐντελῆ τοῦ κακοῦ θεραπείαν, ἀλλά γε πρὸς ἀνακοπὴν τῆς ἐπὶ πλεῖον ἐπιδόσεως αὐτοῦ.

Τὰς ἐνεργείας τοῦ Συλλόγου ὑμῶν συμφώνους πρὸς τὴν διακαῆ τῆς ψυχῆς Ἡμῶν ἔφεσιν εὑρόντες, ἐπικροτοῦμεν τὴν πρόθεσιν ὑμῶν, ἐπαινοῦμεν τὴν ἐνέργειαν καὶ εὐχόμεθα ἵνα, καὶ πάντες μέν, ἀλλὰ πρὸ πάντων οἱ τὸ μέλλον τοῦ γένους Ἡμῶν μετὰ Θεὸν διατιθέντες, συνειδῶσι τὸ μέγεθος τοῦ κακοῦ, τὴν σπουδαιότητα τῆς εὐγενοῦς ἐπιχειρήσεως ὑμῶν καὶ τὸ κατεπεῖγον τῆς ἐνεργείας. Οὐ λείψομεν δὲ καὶ αὐτοὶ ἐνεργοῦντες τὸ ἐφ' Ἡμῖν ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς καὶ εὐοδώσεως τοῦ ἔργου ὑμῶν.

Κατὰ τὴν διατυπωθεῖσαν Ἡμῖν αἴτησιν, ἵνα ὁ Σύλλογος ὑμῶν ἀποκτήσῃ τὴν εἰκόνα Ἡμῶν ἐσωκλείομεν ὧδε ἀντίτυπον ἡμετέρου φωτογραφήματος καὶ ἐπιτρέπομεν τὴν ἐξ αὐτοῦ εἰς σχῆμα μέγα γραφὴν, τῆς εἰκόνος Ἡμῶν διὰ τὴν αἴθουσαν τοῦ Συλλόγου, ἐπιφυλαττόμενοι νὰ ἀποστείλωμεν βραδύτερον καὶ τὸν κατάλογον τῶν συνδρομητῶν, ὅταν ἐπιστραφῇ Ἡμῖν ἡ κυκλοφοροῦσα ἤδη ἀγγελία ὑμῶν.

Καὶ αὖθις δὲ τὴν ὑμετέραν Σοφολογιότητα πατρικῶς εὐχόμενοι καὶ τὸ ἔργον ὑμῶν εὐλογοῦντες διατελοῦμεν.

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ 12 Ἀπριλίου 1888.

Ὁ πρὸς Θεὸν ἔνθερμος εὐχέτης καὶ πρόθυμος

† Ἀλεξανδρείας ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ
Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ.

Α΄.

Τὰ περὶ τῆς ἐξαρτήσεως τῆς ἐπελθούσης κοινωνικῆς ἀποσυνθέσεως καὶ πανωλεθρίας, κατὰ τὴν πρώτην Γαλλικὴν Δημοκρατίαν, ἀπὸ τὴν καταστασιν τῶν θρησκευτικῶν γεγονότων καὶ τὴν διστροφὴν τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, δὲν εἶναι ἁπλῶς ὑποκείμενον ἱστορικῆς μελέτης, ἀλλὰ καὶ ζήτημα πρακτικοῦ καὶ ὑψίστου ἐνδιαφέροντος ὡς συνεχόμενον μετὰ ἀρχῶν ἐφαρμοζομένων κατὰ πάντα χρόνον καὶ ἐπὶ παντὸς λαοῦ. Τούτου ἕνεκεν, μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τὰς μαρτυρίας τῶν ἱστοριογράφων τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου, ἐνέκυψα εἰς τὴν μελέτην τῶν συγχρόνων γεγονότων, τῶν πρακτικῶν τῶν βουλῶν καὶ τῶν δημοσίων συζητήσεων, πρὸς ἀκριβῆ τῶν πραγμάτων διάγνωσιν καὶ πρὸς διαφώτισιν σπουδαίας κοινωνικῆς ἅμα καὶ θρησκευτικῆς ἀληθείας.

Τὰ δεινὰ τῆς ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς κρίσεως πολλαπλασιαζόμενα ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ὤθησαν κατὰ κρημνῶν τὸ Γαλλικὸν ἔθνος, αἱ δὲ καταβαλλόμεναι πλημμελεῖς ἐνέργειαι πρὸς θεραπείαν αὐτῶν νέους προύκάλουν κοινωνικοὺς σπαραγμούς. Ἀπέναντι δὲ τοιαύτης θέσεως πραγμάτων ἡ Κυβέρνησις, ἐν τῇ ἀπογνώσει αὐτῆς, προύκήρυξε διὰ τῆς Ἀκαδημίας συναγωνισμὸν ἐπὶ τοῦ ἑπομένου θέματος.

«Τίνες εἰσὶν οἱ κατάλληλοι θεσμοὶ πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς ἠθικῆς τῶν λαῶν;»

Ἡ διατύπωσις καὶ προκήρυξις τοιούτου διαγωνίσματος ὑποδεικνύει τὸν βαθμὸν τῆς ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς καταπτώσεως, εἰς ἣν εἶχε περιέλθη ὁ λαός, αἱ δὲ δοθεῖσαι ἐπιλύσεις καὶ τὰ προτεινόμενα πρὸς ἀνόρθωσιν καὶ κρατίωσιν τῶν δημοσίων ἠθῶν καταδεικνύουσιν ἡλίου φαεινότερον τὸ ἀδύνατον τῆς ἐξευρέσεως συντελεστικῶν μέσων ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς προόδου καὶ τελειοποιήσεως ἀνεξαρτήτως τῆς δυνάμεως τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος.

Ὁ εἷς προὔτεινε νὰ συσταθῇ δικαστήριον πρὸς διάγνωσιν καὶ διὰ τῶν ἐφημερίδων δημοσιεύσιν τῶν ἐναρέτων καὶ τῶν ἀνηθίκων πράξεων τῶν πολιτῶν. Διὰ τοῦ μέσου τούτου, ἐβεβαίου, οἱ μὲν θ' ἀφίστανται ἀνηθίκων πράξεων, οἱ δὲ φιλοτιμούμενοι θὰ ἐπιδιδῶνται εἰς ἐναρέτους, ὅπως τὰ ὀνόματά των δημοσιεύωνται εὐφήμως. Ἕτερος συνεβούλευε τὴν εἰς δημοσίους τόπους ἐγγραφὴν ἠθικῶν παραγγελμάτων καὶ γνωμικῶν, ὅπως οἱ πολῖται συνεχῶς ἀναγινώσκοντες συμμόρφῶνται πρὸς αὐτά. — Ἄλλος προὔτεινε νὰ ἀνεγερθῶσι στῆλαι εἰς πάσας τὰς δημοσίας ὁδοὺς, ἐφ' ὧν νὰ ἐγχαράσσωνται τὰ ὀνόματα τῶν παραβιαζόντων τὰ κοινωνικὰ αὐτῶν καθήκοντα. — Ἕτερος δέ, θέλων νὰ «διανοίξῃ τὴν καρδίαν τῶν πολιτῶν εἰς τὴν ἀγάπην καθολικῆς πατρότητος», ὑπηγόρευε, νὰ ὑποχρεωθῶσιν αἱ μητέρες νὰ ἀνταλλάσσωσι τὰ τέκνα των μέχρι τῆς ἡλικίας δέκα πέντε ἐτῶν, ὅπως ἕκαστον ἀγαπᾷ πολλὰς οἰκογενείας καὶ ἀνταγαπᾶται ὑπὸ πολλῶν. Τοιαῦτα φάρμακα ἐξευρέθησαν πρὸς θεραπείαν τῆς φονικῆς νόσου, ἐξ ἧς κατετρύχετο ὁ λαός, καὶ αὗτα προὔκειτο ν' ἀντικατασταθῶσιν εἰς τὴν θρησκευτικὴν δύναμιν καὶ εἰς τὸ χριστιανικὸν δόγμα τῆς ἀγάπης καὶ ἐθελοθυσίας!

Ἀπέναντι τοῦ κορυφωθέντος κακοῦ καὶ τῆς διανοιχθείσης φοβερᾶς ἀβύσσου, εἰς ἣν κατεπογτίζετο ἡ κοινωνία, τινὲς τῶν βουλευτῶν ἐτόλμησαν νὰ ὑψώσωσι τὴν φωνὴν καὶ νὰ ὑποδείξωσι μετὰ θάρρους τὴν πηγὴν τῶν ἐπελθόντων δεινῶν. «Νομοθέται φιλόσοφοι, ἀνεφώνει ὁ Μερσιὲ εἰς τὴν βουλὴν τῶν πεντακοσίων, καὶ σεῖς οἱ τὰ θεῖα περιφρονοῦντες, σεῖς ἐστε οἱ αὐτουργοὶ τῶν κοινωνικῶν ἀταξιῶν καὶ κακουργημάτων, σεῖς οἱ κλονήσαντες τὴν θρησκευτικὴν πίστιν ἄνευ τῆς ὁποίας οὐδὲν ἀγαθὸν δύναται νὰ πραγματωθῇ ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Σεῖς ἀνετρέψατε τὰς στοιχειώδεις τῆς ἠθικῆς βάσεις, σεῖς κατεβιβάσατε τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὑπὸ τῶν ἐνστίκτων ἐλαυνομένου κτήνους. Φιλοσοφία τῶν ἀσεβῶν! Σὺ ἀπεξήρανας πᾶν ἀνθρώπινον αἴσθημα ἀπὸ τὰς καρδίας τῶν σφαγέων μας, σὺ ἐδίδαξας τοὺς δημίους τῆς κοινωνίας ὅτι δὲν ὑπάρχει Θεός, οὐδὲ πνευματική τις δύναμις. Τίνι δὲ τρόπῳ μετὰ τοιαύτας διδασκαλίας ἐδύναντο νὰ σεβασθῶσι τὰ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὰ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντα;» (Moniteur. 14 Μαΐου 1796). Οἱ λόγοι οὗτοι, τὸ πρῶτον ἀπαγγελλόμενοι ἐντὸς μέσης τῶν βουλῶν, διέσεισαν τὸ βασίλειον τῆς ἀθέου Δημοκρατίας καὶ ἠὔξαν τὴν ὁδὸν σωτηριώδους σκέψεως καὶ ἐνεργείας.

Συζητουμένου μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας νομοσχεδίου περὶ δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ὁ Δεμολιέρος, προτείνων τὴν εἰς τὰ σχολεῖα εἰσαγωγὴν θρησκευτικῶν μαθημάτων, ἔλεγεν· «Ἀπὸ τὰ σχολεῖα τῆς Δημοκρατίας κατηργήθη ὅλως ἡ ἠθικὴ παίδευσις τῶν παίδων, διότι σεῖς ἀποπλανᾶσθε ματαίως ἐκζητοῦντες τὴν τῆς νεότητος διαμόρφωσιν καὶ ἠθικὴν ἀνάπλασιν μακρὰν τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων. Ἔστε παράφρονες πιστεύοντες, ὅτι θὰ μορφώσητε λαὸν σωφρονοῦντα διὰ μόνης τῆς γραμματικῆς καὶ φιλοσοφικῆς ἐκπαιδεύσεως». Καὶ ὁ Καρλὸς Ζορδὰν καὶ ὁ Ῥοαϊέρος Κολλὰρδ πολλάκις ἠγόρευσαν ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι. «Μόνον ἡ γλῶσσα τῆς θρησκείας, ἔλεγεν ὁ πρῶτος, εἶνε ἀποτελεσματικὴ πρὸς τὴν ἀγαθὴν τῶν λαῶν διάπλασιν. Διανοίγουσα τὴν καρδίαν ἐπὶ τὰ γλυκύτατα ἄμα καὶ ἰσχυρότατα αἰσθήματα ἐμπνέει τὴν ἰδέαν τῆς τάξεως καὶ τῆς πειθαρχίας, καθίσταται δὲ βάσις τῆς ἠθικῆς τῶν λαῶν, ἧς οἱ πολιτειακοὶ καὶ ἀστυκοὶ νόμοι εἶνε ἁπλῆ συμπλήρωσις». Ὁ δὲ τελευταῖος προσέθετεν. «Ἡ θρησκεία εἶνε ἡ βάσις τῶν καθηκόντων καὶ ὁ δεσμὸς μεταξὺ τῶν πολιτῶν καὶ τῆς ἐπικρατείας». Οὕτω δὲ συμπυκνωθεῖσα ἐν ταῖς βουλαῖς μικρὰ μειονότης, δοξάζουσα ὅτι ἡ πηγὴ τῶν δεινῶν ἐπήγασεν ἐκ τῆς διαστροφῆς τῆς θρησκευτικῆς τοῦ λαοῦ συνειδήσεως, ἠγωνίζετο πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ἐπικράτησιν τῆς ἐπελθούσης εἰς τὴν κοινὴν γνώμην βιζικῆς μεταβολῆς, ἐπειδὴ τῳόντι πολλοὶ τῶν ἄλλοτε ἀποπλανηθέντων καὶ προσδοκώντων τὴν διάπλασιν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὴν διανοητικὴν παίδευσιν καὶ ἀπὸ τοὺς δημοκρατικοὺς θεσμοὺς ἀνωμολόγουν τὴν πλάνην των, τὰ δὲ σχολεῖα τῆς Δημοκρατίας μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐρημούμενα κατεδείκνυον τὴν πρότερον μὲν ὑπολανθάνουσαν πάλην μεταξὺ πίστεως καὶ ἀσεβείας, καθισταμένην δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ φανερὰν καὶ ἀπροκάλυπτον.

Οἱ δύο ἐπισημότεροι δημοσιολόγοι τῆς Γαλλίας, ὁ Τουργὼ καὶ ὁ Νεκέρ, καὶ πρὸ τῆς μεταπολιτεύσεως προέλεγον τοὺς κινδύνους οὓς διατρέχει ὁ Γαλλικὸς λαὸς ὡς ἐκ τῶν γενομένων ὑπὸ τῶν βολταιριανῶν ἐνεργειῶν πρὸς κλόνησιν καὶ ἀνατροπὴν τῶν χριστιανικῶν πεποιθήσεων. Κατ' αὐτῶν ἀντεπεξήρχετο ὁ πολὺς μεταξὺ τῶν φιλοσοφούντων τοῦ ΙΗ΄. αἰῶνος Ῥιβαρὸλ δοξάζων ὅτι τὸ θετικὸν θρησκευμα δὲν ἦτο ὅρος ἀναγκαῖος πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ἐπικράτησιν τοῦ καθήκοντος. Ἀλλὰ μετά τινα ἔτη καὶ μετὰ τ' ἀποτελέσματα τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἰδίων ἀρχῶν, ἔγραφε. «Τὸ ἐγείρειν εἰς τοὺς λαοὺς ἀμφιβολίας περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν θρησκευτικῶν των πεποιθήσεων εἶνε τὸ μέγιστον τῶν ἐγκλημάτων. Λαὸς ἄνευ πίστεως εἶνε λαὸς ἄνευ φόβου καὶ ἐλπίδος. Τὸ ἀτελέστερον τῶν θρησκευμάτων διάκειται εἰς πληρεστέραν ἁρμονίαν πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν παντὸς φιλοσοφικοῦ συστήμα-

τος, διότι ἡ μὲν φιλοσοφία ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς ὑπολογισμοὺς καὶ πρὸς τὰς κρίσεις τῆς διανοίας, ἡ δὲ θρησκεία ἐπενεργοῦσα ἐπὶ τοῦ ἐμφύτου τῆς καρδίας θρησκευτικοῦ συναισθήματος ὁδηγεῖ τὰ πλήθη εἰς ὕψος ἰδεῶν καὶ πεποιθήσεων ἀνώτερον τῆς διανοητικῆς των ἀναπτύξεως. Ἡ θρησκεία ἀναπτύσσει εἰς τοὺς λαοὺς συναισθήματα εὐσεβείας ἀναποσπάστως συνδεόμενα μετὰ τῆς ἠθικότητος, ἡ δὲ φιλοσοφία ἀδυνατεῖ νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῶν πεποιθήσεων τῶν λαῶν. Πᾶσα ἐπικράτεια πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς σκάφος μυστηριῶδες ῥίπτον τὰς ἀγκύρας του εἰς τὸν οὐρανόν. Ἡ θρησκεία ἀπαραίτητος εἰς τὰ ἔθνη εἶνε σωτήριος εἰς τὰ ἄτομα ὡς προσεγγίζουσα ἡμᾶς πρὸς τὴν αἰωνιότητα. Τὸ θάρρος καὶ ἡ τόλμη δὲν ἔγκειται σήμερον εἰς τὸ προσβάλλειν τὸ θρήσκευμα, ἀλλ' ἀπαιτεῖται τόλμη καὶ θάρρος, ὅπως ἀνομολογοῦντες τὴν ἀλήθειαν προκηρύξωμεν, ὅτι διὰ τῆς ἀπονεκρώσεως τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος καὶ διὰ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν παθῶν καὶ ὀρέξεων τοῦ λαοῦ ὠργανώθη ἡ μαστίζουσα τὴν Γαλλίαν τρομοκρατία. Νομοθέται ὑποκριταί! Μυκτηρίζοντες τὴν δημοσίαν ἠθικὴν καὶ περιφρονοῦντες τὴν θρησκείαν διηνοίξατε βαθείας καὶ ἀνηκέστους πληγὰς εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Διδερό, Λαμετρή, Ἑλβέτσιε καὶ λοιποὶ ὑλισταί, ἐγκαίρως ἀπήλθετε ἀπὸ τῆς γῆς ταύτης, ὅπως μὴ δοκιμάσητε τὸ μῖσος τῶν λαῶν, οἵτινες ἀποπλανώμενοι ἐχειροκρότουν τοὺς λόγους σας καὶ ὅπως μὴ κρεουργηθῆτε ἀπὸ τοὺς δημίους, οὓς σεῖς προπαρεσκευάσατε». (Nouveau Dictionnaire. Discours préliminaire).

Ἀπέναντι πάσης κυβερνητικῆς ἀντιδράσεως ἡ χριστιανικὴ ἰδέα προήγετο τὸ δὲ θρησκευτικὸν φρόνημα ἐξεδηλοῦτο διὰ τῆς συστάσεως ἰδιωτικῶν σχολείων, εἰς ἃ ἐδιδάσκοντο τὰ ἱερὰ μαθήματα καὶ διὰ τῆς ἐξωτερικῆς καὶ δημοσίας λατρείας. Ὁ περιφανὴς φιλόλογος La Harpe, ὁ μετὰ πολλοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐξυπηρετήσας τὴν μεταπολίτευσιν, καθ' ὃν χρόνον συνεβάδιζε μετὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, ἐδημοσίευτε κατὰ τὸ 1797 πόνημα κατὰ τοῦ «φανατισμοῦ τῶν θεομάχων», εἰς ὃν ἀπέδιδε πάντα τὰ ἐπελθόντα δεινά. «Μωροὶ καὶ τυφλοί! ἔγραφεν ὁ σεβάσμιος καθηγητής, φρονεῖτε ἀρά γε ὅτι ἡ πίστις εἶνε ἐγκεχαραγμένη εἰς τοὺς κατεδαφιζομένους τοίχους, ὁ δὲ χριστιανισμὸς εἰς τὰς καιομένας εἰκόνας; Ἡ θρησκεία εἶνε ἐντὸς τῶν καρδιῶν, ὅπου τὰ ἔργα σὰς δὲν καταστρέφουσιν, εἰς τὰς συνειδήσεις, αἵτινες σᾶς ἀποστρέφονται, εἰς τὸ μεγαλεῖον τοῦ σύμπαντος τὸ μαρτυροῦν καὶ ἀποκαλύπτον τὸ θεῖον, εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ εἰς τὸν ἀόρατον κόσμον, ὅπου θὰ δῶτε λόγον τῶν πράξεών σας. Ἄφρονες καταστροφεῖς! Σεῖς εἴπετε, ἐνικήσαμεν, ἐνικήσαμεν! Καὶ ποῦ εἶνε ἡ νίκη σας; Καταλαμβάνεσθε ἀπὸ ὑδροφοβίας παρατηροῦντες καθ' ἑκάστην πληρουμένους τοὺς ναούς μας πιστῶν. Δὲν εἶνε ναοὶ πλούσιοι, ἀλλ' εἶνε καθηγιασμένοι· τοὺς ἐγυμνώσατε ἀπὸ τὰ ἀναθέματα, ἀλλ' εἶνε πλήρεις πιστῶν· τοὺς λαμπροὺς τάπητας καὶ τὰ πολύτιμα μάρμαρα ἐξηφανίσατε, ἀλλ' ἡμεῖς κλίνομεν εὐσεβῶς γόνυ ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ κλαίομεν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων· τὰ ἱερὰ ἄμφια ἐβεβηλώσατε, ἀλλ' ἡ λατρεία εἶνε ἀμίαντος, τὸ δ' αἴσθημα σφριγῶν καὶ ἐνθουσιῶδες».

Ἀλλ' ἵνα τί πολλαπλασιάζω τὰς ἀτομικὰς μαρτυρίας πρὸς ἀπόδειξιν σπουδαιοτάτης ἅμα καὶ πασιφανοῦς ἀληθείας; Ἀπὸ ἄκρου ἕως ἄκρου τῆς Γαλλίας μία ἐπηγείρετο καταπληκτικὴ φωνὴ βεβαιοῦσα, ὅτι πάντα τὰ δεινὰ προὔκυψαν ἐκ τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας καὶ περιφρονήσεως τῶν θείων καὶ ἀπαιτοῦσα τὴν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἀναγνώρισιν καὶ ὑποστήριξιν τοῦ Χριστιανισμοῦ διὰ τῆς εἰς τὰ σχολεῖα εἰσαγωγῆς τῶν ἱερῶν μαθημάτων, διὰ τῆς ἀναδιοργανώσεως τῶν διαλυθέντων ἱεροσπουδαστηρίων καὶ διὰ τῆς ἀξιοπρεποῦς τοῦ κλήρου συντηρήσεως. Δὲν ἦτο φωνὴ φιλοσοφικῆς μεταγνώσεως ἢ τροπὴ πολιτικοῦ φρονήματος, ἀλλὰ θρησκευτικῆς ἀκαταβλήτου ἐμπνεύσεως καὶ χριστιανικῆς μετανοίας. Ὁ βουλευτὴς Λεκάζ, εἷς τῶν ἐπιφανεστέρων τῆς Γαλλίας ἀνδρῶν, γενόμενος διερμηνεὺς τῆς ἐπελθούσης μεταβολῆς ὕψωσεν ἐν τῇ βουλῇ τῶν πεντακοσίων τὸ λάβαρον τῆς σωτηρίας. «Μόνος ὁ Χριστιανισμός, ἀνεφώνει, δύναται ν' ἀποσβέσῃ τὸ ἠφαίστειον τῆς ἀνηθικότητος τὸ λυμαινόμενον τὴν Γαλλίαν καὶ ἀπειλοῦν πλήρη καταστροφήν». Καὶ δὴ οἱ λαοὶ συνταράσσονται, αἱ πλειονότητες τῶν βουλῶν διαλύονται, οἱ πολύφθογγοι τῆς ἀθέου ἐπιστήμης ῥήτορες ὡς κεραυνόπληκτοι ἀπολιθοῦνται, ὁ ὁρμητικὸς χείμαρρος τῆς ἀσεβείας ἀναστέλλεται, ἡ δὲ *πασίσχυρος* Κυβέρνησις παραλύεται καὶ ἃ ἀκούσωμεν, εἶπεν ἐν τῇ ἀπογνώσει της, τίνες εἰσὶν αἱ σκέψεις καὶ ποῖον τὸ φρόνημα τῶν ἐπαρχιῶν. Ἐπὶ τῇ ἐλπίδι δὲ νὰ στηρίξῃ τοὺς ταλαντευομένους βουλευτὰς καὶ ν' ἀρυσθῇ νέον θάρρος καὶ νέας δυνάμεις ἐξελέξατο ἐπιτροπείαν πρὸς ἣν ἔδωκε τὴν ἐντολὴν νὰ περιέλθῃ τὰ κυριώτερα τῆς χώρας διαμερίσματα καὶ νὰ βεβαιώσῃ καὶ ἀκριβώσῃ τὴν ἐπικρατοῦσαν κοινὴν γνώμην περὶ τοῦ θρησκευτικοῦ ζητήματος. Ὅπως δ' ἐξασφαλίσῃ ἐκ τῶν προτέρων τὴν μεροληπτικὴν κρίσιν τῆς ἐπιτροπείας, ὥρισε πρόεδρον αὐτῆς τὸν γνωστὸν ἐπὶ *ἀντιθρησκευτικοῖς φρονήμασι* Φουρκροὰ εἰπόντα ἐν τῇ Βουλῇ τὴν 13 Ἰουλίου 1796· «Τὰς τελευταίας κραυγὰς τῆς Θρησκείας καὶ τοῦ φανατισμοῦ θὰ καταπνίξωμεν διὰ τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν». Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἐπανελήφθη τὸ ἐπικρατήσαν καθ' ὅλην τὴν ἱστορίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ μυστηριῶδες φαινόμενον, τὸ μὴ δυνάμενον νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τῶν νόμων τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀν-

θρωπίνης νοήσεως. Οἱ Παῦλοι καὶ οἱ Αὐγουστῖνοι καὶ οἱ τῶν Ῥωμαίων Αὐτοκράτορες, οἱ ἀμείλικτοι τοῦ Χριστιανισμοῦ διῶκται καὶ ἀντίπαλοι, μεταγνόντες, ἐγένοντο οἱ φωτεινοὶ ἀστέρες καὶ οἱ πρόμαχοι τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

Ὑποβάλλων ὁ Φουρκροὰ τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐπιτροπείας μετὰ τὰς γενομένας ἐκζητήσεις καὶ ἀνακρίσεις, ἔγραφε· «Τινὲς τῶν νεωτέρων φιλοσόφων διδάσκουσιν ὅτι ἡ ἀνθρωπότης δύναται νὰ ζήσῃ καὶ νὰ προοδεύσῃ ἄνευ θρησκείας. Ἐκ τῆς πεπλανημένης ταύτης διδασκαλίας παρεσύρθην καὶ ἐγώ, ἤδη δὲ ὁμολογῶ τὴν πλάνην μου. Οἱ λαοὶ τῶν ἐπαρχιῶν καταδικάζουσι τοὺς αὐθαιρέτους κατὰ τῆς θρησκείας νόμους καὶ ἐπιζητοῦσι τὴν ἐλευθερίαν τῆς δημοσίας λατρείας. Ἡ Δημοκρατία δὲν πρέπει πλέον νὰ ἀντιστῇ, ἀλλ' ὀφείλει ἀνακαλοῦσα τοὺς ἐξορισθέντας ἱερεῖς νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς ἀξιοπρεποῦς αὐτῶν συντηρήσεως πέμπουσα τοὺς ἱκανωτέρους εἰς τὰς ἐξοχάς, ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς ἐφημέριοι ἅμα καὶ διδάσκαλοι».

«Τὰ δὲ ἐπαρχιακὰ συμβούλια τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο ἠκρίβουν ἐνώπιον τῆς ἐπιτροπείας τὴν ἐξαχρείωσιν, εἰς ἣν ἤγαγε τὸν λαὸν ἡ κατάργησις τοῦ χριστιανικοῦ θρησκεύματος.

«Τὰ τέκνα μας ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ὀκνηρίαν, εἰς τὰς τρυφάς, εἰς τὴν ἀσωτίαν. Μὴ ἔχοντες ἰδέαν περὶ θεότητος δὲν συναισθάνονται πλέον τί τὸ δίκαιον καὶ τί τὸ ἄδικον, τὰ ἤθη των εἶναι βάρβαρα καὶ αἰσχρά, ὁ δὲ λαὸς τῆς ἐπαρχίας κατέστη σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος». (Συμβούλιον τοῦ Aisne).

«Ἐκπαίδευσις ἄνευ ἠθικῆς καὶ ἠθικὴ ἄνευ θρησκείας εἶνέ τι παράλογον καὶ ἀκατανόητον. Ἀπαιτοῦμεν νὰ καταστῇ ἀπὸ τοῦδε ἡ θρησκεία ἡ βάσις τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως. (Συμβούλιον τῆς Γιρόνδης).

«Οἱ καθηγηταὶ καὶ οἱ διδάσκαλοι διδάσκουσιν εἰς τὴν ἔρημον μετὰ τὴν κατάργησιν τῶν ἱερῶν μαθημάτων καὶ μετὰ τὰς διαδοθείσας κατὰ τοῦ θρησκεύματος θεωρίας. (Συμβούλιον τῆς Meuse).

«Ἡ φιλοσοφία ἐφώτισεν ἴσως τινάς, βεβαίως· ὅμως τοὺς πλείστους ἀπεπλάνησε. Τὰ ἐπελθόντα δεινὰ καὶ τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῆς δημοσίας ἠθικῆς μόνον διὰ τῆς θρησκείας δυνάμεθα νὰ θεραπεύσωμεν». (Συμβούλιον τοῦ Orne)

«Ἂς λάβωμεν τὸ θάρρος ν' ἀνομολογήσωμεν μίαν ἀλήθειαν ἔχουσαν ἤδη ὑπὲρ αὐτῆς τὴν μαρτυρίαν τῆς πείρας καὶ τῶν πραγμάτων. Ἡ παποίθησις καθ' ἣν ἡ βάσις τῆς ἠθικῆς παιδεύσεως καὶ μορφώσεως τῶν λαῶν εἶνε ἡ θρησκεία ἐρείδεται ἐπὶ ἀκαταβλήτου καὶ αἰωνίου συναισθήματος. Πάντες οἱ σωτήριοι καὶ προοδευτικοὶ θεσμοὶ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν ἐβασίσθησαν ἐπὶ τῶν αἰωνίων περὶ τοῦ θείου ἀρχῶν, ἃς ἡμεῖς ἐν Γαλλίᾳ ἐπειράθημεν ν' ἀνατρέψωμεν. Τὰ ἐθνικὰ σχολεῖα ἠρημώθησαν, διότι οἱ γονεῖς δὲν θέλουσι πλέον νὰ πέμψωσι τὰ τέκνα των εἰς σχολεῖα ἀθέων. Ἂς μὴ λησμονήσωμεν ὅτι ἡ περιφρόνησις τῆς θρησκείας ἐκάλυψε τὴν Γαλλίαν ἐρειπείων. (Quincee. Ἐν ὀνόματι τῶν Δημοτικῶν ἀρχῶν τῶν Παρισίων).

Ὀλίγας ἐνταῦθα ἀντεγράψαμεν ἐκ τῶν πολλῶν μαρτυριῶν τῶν περιεχομένων εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς ἐπιτροπείας καὶ τῆς βουλῆς τῶν πεντακοσίων τῶν ἐτῶν 1798 καὶ 1799. Ὡς ἤδη δὲ παρετήρησας, ἀναγνῶστα, δὲν πρόκειται πλέον περὶ μεταφυσικῶν ἢ ὑψηλῶν θεολογικῶν προβλημάτων, ἀλλὰ περὶ γεγονότων βεβαιουμένων ὑπὸ αὐτῶν τῶν αὐτουργῶν τοῦ δράματος τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως· καὶ περὶ ἐκτιμήσεως καὶ διαγνώσεως τῶν πραγμάτων γενομένης ἐκ τῶν ἐχόντων συμφέρον νὰ ἐπισκοτίσωσι καὶ ἀποκρύψωσι τὰ ὑπὲρ τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων ἐξαγόμενα συμπεράσματα.

Οἱ λαοὶ τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἀγγλίας, τῶν Κάτω Χωρῶν καὶ τῆς Ἑλβετικῆς Ὁμοσπονδίας ἐφαρμόζοντες τὰς ἀρχὰς τῆς ἀδελφότητος καὶ τῆς ἰσοπολιτείας ἔζων καὶ πρὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ὑπὸ τὸ κράτος ἐλευθέρων πολιτευμάτων, μεγάλας δ' ἐπετέλουν ὑλικὰς καὶ ἠθικὰς προόδους βάσιν ἔχοντες τοῦ κοινωνικοῦ βίου τὸν Χριστιανισμόν. Καὶ ἡ ἐν Γαλλίᾳ μεταπολίτευσις τοιαῦτα ἀκολουθήσασα παραδείγματα κατὰ τὰ πρῶτα δύο ἔτη, καὶ ἐφ' ὅσον ὁ λαὸς καὶ αἱ ἀρχαὶ διεπνέοντο ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος, προέβαινεν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἀσφαλοῦς προόδου καὶ σωτηρίου μεταβολῆς. Ἅμα δ' ἐκλιπόντος ἀπὸ τῆς καρδίας τοῦ λαοῦ τοῦ θείου φρονήματος, τῆς θείας ἐλπίδος καὶ τῆς πεποιθήσεως ὑπάρξεως ἀνωτέρου κόσμου καὶ ὑπερκοσμίου δυνάμεως, πᾶς χαλινὸς ἐθραύσθη, τὸ δὲ Γαλλικὸν ἔθνος ἤχθη εἰς ἀγρίαν καὶ βάρβαρον κατάστασιν, ἐπετέλεσε δὲ φρικώδη κακουργήματα ἀτιμάσαντα τὴν ἀνθρωπότητα.

«Μεταξὺ τῶν δύο ἐποχῶν φοβερὰ διανοίγεται ἄβυσσος, ὁ δὲ λαλῶν περὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ μὴ διακρίνων τὴν μίαν ἀπὸ τῆς ἑτέρας ὁμοιάζει πρὸς τὸν συνταυτίζοντα τὸ θῦμα μὲ τὸν δήμιον καὶ ἐξομοιοῦντα τὸν λῃστὴν μὲ τὸν λῃστευόμενον. Τὸ ἔτος 1793 ὑπῆρξεν ὁ δήμιος τοῦ 1789· διότι ἐφόνευσε τὸ δημόσιον φρόνημα, τὴν ἐλευθέραν τῆς ἐπικρατείας ὀργάνωσιν, τὴν πολιτικὴν σοφίαν καὶ οὐδὲν ἴχνος τῆς ἐγκαινισθείσης κατὰ τὸ 1789 προόδου ἀφῆκεν εἰς τὴν ζωήν. Τοὺς ὑπὲρ τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ ὑπερμαχήσαντας κατεδίκασεν εἰς ἀειφυγίαν ἢ ἐξεσφενδόνισεν ἐπὶ τοῦ φονικοῦ ἰκριώματος· ἀπέκοψε δὲ τὰς κεφαλὰς τῶν εὐπατριδῶν ὅσοι οἰκειοθελῶς καὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ παρητήσαντο τῶν προνομίων των κατὰ τὸ 1789. Τὸ χριστιανομάχον ἔτος 1793 καταργῆσαν πᾶσαν ἐλευθερίαν συνεκέντρωσεν ἀκόλαστον ἐξουσίαν εἰς

χεῖρας μιᾶς ἀγρίας ὁρδῆς ἰακωβίνων, οἵτινες κατεκρεούργησαν τοὺς ἀθῴους, κατ' ἀρχὰς μὲν πρὸς ἐκδίκησιν ἀκολούθως δὲ ὡς ἐκ φόβου. Ἡ Ἱστορία τῶν δημείων τούτων εἶνε ἡ Ἱστορία τῆς Γαλλίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1791 μέχρι τοῦ 1800, (ἡ ἐποχὴ τῶν θερμάγων) εἶνε δὲ ἡ ἀπανθρωποτέρα καὶ βδελυρωτέρα σελὶς τῆς Ἱστορίας τῶν ἀνθρωπίνων κακουργημάτων. Προαχθέντες οἱ ἰακωβῖνοι εἰς τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ μιᾶς αἱματηρᾶς καταιγίδος, ἕνα μόνον προέθεντο σκοπόν, νὰ κρατῶσιν ὑποδεδουλωμένον τὸν λαὸν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν φονικῶν αὐτῶν σοφισμάτων. Τὰς πραγματικὰς καὶ ἀναγκαίας ἀληθείας κατεπολέμησαν καὶ ἀνέτρεψαν, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ μιαιφόνοι ἄρχηγοι ἀπώλοντο ἐν τῇ ἐνεργηθείσῃ καταιγίδι ἀλλήλους κατηγοροῦντες καὶ καταδικάζοντες εἰς θάνατον. Ἡ ἀλληλοκτονία αὕτη ὑπῆρξε τὸ μόνον ἔργον δικαιοσύνης, ὅπερ ἐπετέλεσαν κατὰ τὴν ἐνιαυτῆ κυριαρχίαν των.» (Bonfandini. Καρτερία. Παρ. Ἀπριλ. 1888). Ἂς μὴ παύσωμεν κηρύττοντες καὶ διαφωτίζοντες ἀληθείας ἀναμφηρίστως κυρουμένας ἀπὸ τῆς Ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος. Λαὸς δουλεύων δύναται νὰ ζήσῃ κτηνώδη ζωὴν ὑπὸ τὴν μάστιγα τυράννου ἐν θρησκευτικῇ ἀδιαφορίᾳ καὶ ἀποπλανήσει. Λαὸς δουλεύων καὶ τυραννούμενος θὰ καταλύσῃ ἡμέραν τινὰ τὰ δεσμά του, ἐὰν διατηρῇ ἐν τῇ ζωῇ καὶ τῇ ἐλπίδι τῆς πίστεως ἀκμαῖον τὸ ὕψος τοῦ φρονήματος. Ἀλλὰ λαὸς ἐλεύθερος καὶ αὐτοδιοικούμενος εἰς βέβαιον βαδίζει ὄλεθρον, ἐὰν ἡ ἰσχὺς τῶν νόμων δὲν ἐξασφαλίζηται καὶ συμπληρῶται διὰ τῆς συναισθήσεως καὶ ἐκτελέσεως τῶν ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν καθηκόντων, ἀναποσπάστως συνδεομένων μετὰ τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως, καὶ ἐὰν αἱ πνευματικαὶ ἐνέργειαι ζώσης καὶ ἀκμαζούσης Ἐκκλησίας δὲν συμβαδίζωσι μετὰ τῶν ἐνεργειῶν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας καὶ δὲν ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς τῆς νεότητος ἐκπαιδεύσεως. Διὸ καὶ ὁ περιφανὴς Λῶρεν; πρεσβευτὴς τῆς Ἀμερικῆς ἐν Ἀγγλίᾳ, ἔλεγε κατά τινα ἐπιστημονικὴν διάλεξιν «Ἡ Γραφὴ εἶνε ὁ χάρτης τῆς ἐλευθερίας καὶ ὁ μέγας χάρτης τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπιτρέψατέ μοι δὲ νὰ ἐκφράσω βαθείας πεποιθήσεις μου. Οὐδεμία ἐλευθέρα κυβέρνησις δύναται νὰ διατηρηθῇ μακρὰν τῆς Γραφῆς. Ἐρρέθη ὅτι ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ θρησκεία ἐγισχύεται ὑπὸ τῆς ἐπικρατείας. Ἡ ἀλήθεια κεῖται εἰς τὸ ἀντίθετον σημεῖον. Ἡ θρησκεία σώζει τὸ Βρεττανικὸν Κράτος. Ὡς πρὸς δὲ τὴν μεγάλην Δημοκρατίαν τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύω δὲν ἐδύνατο οὐδὲ ἐπὶ μικρὸν νὰ ζήσῃ, ὀλιγώτερον δὲ νὰ προοδεύσῃ, ἄνευ τῆς ἀρωγῆς τοῦ θρησκευτικοῦ κύρους τῆς Γραφῆς».

Καὶ κατὰ τί ὠφέλησαν τὸν Γαλλικὸν λαὸν αἱ περὶ ἰσότητος καὶ ἐλευθερίας ἀρχαί, κατὰ τί δὲ τὰ συντάγματα καὶ οἱ ἐλεύθεροι θεσμοὶ καὶ αἱ ἐκλογαὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τὰ ἱδρυθέντα σχολεῖα καὶ τὰ γράμματα καὶ αἱ ἐπιστῆμαι μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ἀπονέκρωσιν τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως; Γράμματα καὶ ἐπιστῆμαι καὶ ἐλεύθεροι πολιτειακοὶ ὀργανισμοὶ καὶ θεσμοὶ καλῶς μεμελετημένοι συντείνουσι βεβαίως εἰς τὴν στοιχείωσιν καὶ εἰς τὴν πρόοδον τῶν λαῶν, ὅτε προπορεύεται ἡ συμβαδίζει μετ' αὐτῶν καὶ συνεργάζεται ὁ μέγας παράγων τῆς ἠθικῆς ἀναπλάσεως καὶ διαμορφώσεως. Ἡ τύχη πάσης ἐθνικότητος, ἡ πηγὴ τῆς ἐξημερώσεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ πίστις εἰς τὸ μέλλον αὐτῆς καὶ τὸ μεγαλουργὸν τῶν ἐπιχειρήσεών της ἤρτηται ἀπὸ τῆς ἐντάσεως τῶν συναισθημάτων, ἀπὸ τῆς ἀγνότητος τοῦ φρονήματος, ἀπὸ τῶν χαρακτήρων τῶν πολιτῶν μορφουμένου; ἐν τῇ ἀκραδάντῳ πίστει ὑπερφυῶν δυνάμεων καὶ αἰωνίας ὑπάρξεως. Διὰ τοιούτων φρονημάτων καὶ χαρακτήρων τὰ ἔθνη μεγαλουργοῦσι καὶ τὰ δουλεύοντα ἐλευθεροῦνται καὶ τὰ ἀσθενῆ μεγαλύνονται, χειραφετούμενα δὲ καὶ προασπιζόμενα ἀπὸ τῶν κινδύνων τῆς ἀκολάστου ἐλευθερίας προάγονται ἐν τῇ ἐργασίᾳ, ἐν τῇ τάξει καὶ ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντος. Περιφανῆ τῶν ἀληθειῶν τούτων ἀπόδειξιν μᾶς παρέχουσι τὰ κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν καὶ τὰ μετ' αὐτὴν γενόμενα. Ὡς ἐκ τῆς ἀσεβείας καὶ τῆς περιφρονήσεως τῆς θρησκευτικῆς ἰδέας ἐπῆλθε τὸ ναυάγιον, διὰ δὲ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς χριστιανικῆς ἰδέας προπαρεσκευάσθη ἡ διάσωσις καὶ ἀνόρθωσις. Ἡ μετάνοια τοῦ Γαλλικοῦ λαοῦ, πλήρης καὶ ἀπόλυτος, ἀπέπλυνε τὸ ἔδαφος τῆς χώρας ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν ἀθῴων καὶ διεσκέδασε τὸ ἐπισκοτίζον τὴν ἀτμόσφαιραν ζοφερὸν νέφος. Καὶ ἰδοὺ «ὁ καθήμενος ἐν σκότει λαὸς εἶδε φῶς μέγα» καὶ ἡμέραι νέας δόξης καὶ ἐπιστημονικῆς προόδου καὶ ἐθνικοῦ μεγαλείου ἀνατέλλουσιν. Ἴδωμεν νῦν «οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν».

Ι. Σκλατσουνης.

ΕΙΣ ΤΟ ΛΕΥΚΩΜΑ

ΤΗΣ ΕΝ ΟΔΗΣΣΩ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

Ὡς γράφων εἰς τὸν πρόναον ἀρχαίας ἐκκλησίας,
Τὸ ὄνομά των οἱ πιστοὶ μετ' εὐσεβοῦς χαρᾶς,
Οὕτω καὶ εἰς τὴν βίβλον σας χαράττ', ἡ δεξιά μου,
Τὸ ταπεινὸν καὶ ἄσημον εἰς πάντας ὄνομά μου.
Ὦ, κ' ἡ Σχολὴ εἶναι ναὸς ἔπισης ὡς τοὺς ἄλλους·
Ἔχει κ' ἐκείνη Ἱερεῖς σεπτούς—τοὺς διδασκάλους.—
Ἂν εἶναι φῶς ὁ Κύριος, φῶς εἶναι κ' ἡ παιδεία,
Καὶ συμβαδίζει πάντοτε τὸ Θεῖον κ' ἡ Σοφία.
Εὐλογημένη κ' ἡ Σχολὴ καὶ οἱ διδάσκαλοί της·
Πνεῦμα Ἑλλάδος καὶ Θεοῦ ὁμοῦ νὰ τὴν ὑψώσῃ·
Εἴθε, Ἑλληνικώτατοι νὰ εἶναι οἱ καρποί της,
Εἰς τὴν Πατρίδα Ἕλληνας γνήσιους ν' ἀποδώσῃ.
Ναί· εἶδον τὴν ἄγλαν σας σχολὴν οἱ ὀφθαλμοί μου·
Τερπνὴ μ' ἐφάνη ὅασις ἐν μέσῳ τῆς ἐρήμου·

Μήτηρ εἰς τέκνα ὀρφανὰ ἐγκαταλελειμμένα,
Φωνὴ Πατρίδος, φῶς Θεοῦ εἰς ὄμματα κλεισμένα.
. . . . . .
Ἀνδρίζεσθε, Ἀπόστολοι Ἑλληνισμοῦ ἁγίου·
Ἡ ἔδρα σας εἰς ἔδαφος ὑψοῦται μαρτυρίου . . . . .
Ἔχετε νὰ παλαίσετε μὲ ὅλα καὶ καθ' ὅλων·
Μὲ φανερὰν ἐπιβουλήν, μὲ κεκρυμμένον δόλον . . .
Αὐτὸς εἶναι ὁ κλῆρος σας· ἄ, εἰ ὡραῖος κλῆρος!
Μὲ δάφνην σεῖς δὲν στέφεσθε ματαίαν καθὼς ἄλλοι,
Ἀλλὰ μὲ στέμμ' ἀκάνθινον· τὸ στέμμα τοῦ Σωτῆρος·
Καὶ ποία δάφνη δύναται ἐμπρός του νὰ προβάλλῃ . . .
Ἀνδρίζεσθε, ὑπέρμαχοι σταυροφόρου ἀγῶνος,
Πολεμισταὶ εἰρηνικοὶ καὶ μάρτυρες συγχρόνως·
Πιστὸς ἐμμένει ὁ Θεὸς ἀκόμη τῶν Ἑλλήνων,
Κ' ἔχετε ὅλα—ἔχοντες ὑπέρμαχον Ἐκεῖνον!

(Ἔγραφον κατὰ τὴν 3 Δβρίου τοῦ 1883 ἐν Ὀδησσῷ.)

Αχιλλευς Παρασχος.

ΝΑ ΜΟΡΦΩΘΗ ΚΑΙ ΜΙΣΘΟΔΟΤΗΘΗ Ο ΚΛΗΡΟΣ

Τὸ ἀμέσως καὶ κατ' εὐθεῖαν πνευματικὸν ὄργανον, ὅπερ πάντοτε ἐχρησίμευσεν εἰς τὴν ἠθικὴν τοῦ λαοῦ ἀνάπλασιν, ἐκτὸς τῶν ἠθικῶν μητέρων καὶ ἐναρέτων διδασκάλων, πρώτιστον πάντως ὁμολογεῖται ὁ ἱερεύς, ὅστις ὡς ὁ κάλλιστος καὶ ἐπιτήδειος γεωργὸς, ἐν εὐθέτοις ἐπισκεπτόμενος καιροῖς τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ ἄμπελον, ἐπιμελῶς καθαίρει καὶ περιποιεῖται. Ἀλλὰ τὴν σήμερον ὁποίαν οὗτος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ ἐξασκεῖ ἐπιρροήν; Ὁ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος λαὸς παρουσιάζει δυστυχῶς φαινόμενον ὅλως ἔκτακτον καὶ ἀξιοθρήνητον. Ἐπὶ τῆς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς, ἣν βαδίζει, ὁδοῦ, φαίνεται ἐκτετροχιασμένος. Ὅταν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἤρχισεν ἐλεύθερος ἐν ἐλευθέραις ἰδέαις νὰ κινῆται, δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψει τοὺς ὅρους τῆς φρονήσεως. Κεκλεισμένος καὶ περιωρισμένος ἐκρατεῖτο ἐπὶ τόσα ἐλεεινὰ ἔτη ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ ξένου ζυγοῦ καὶ ἐστερεῖτο πραγματικῶς τοῦ εὐγενεστάτου τῶν ἀγαθῶν, τῆς ἐλευθερίας του, ἀλλ' ὡς ἐλόβη καὶ ἀμέσως ἐτράπετο ἐπὶ τὴν οὐχὶ βασιλικήν, ἀλλὰ τὴν σκολιὰν ὁδόν. Κείτοι ὁ Σταυρὸς καὶ τὸ ῥάσον, αἱ κύριαι καὶ πρώτισται ἐστάθησαν ἀφετηρίαι τοῦ ἐνδόξου ἔργου, τοῦ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἀγῶνος, σήμερον χαρίεντίζεται αὐτὸ τὸ ῥάσον περιφρονῶν· τῇ δὲ κακῇ του τύχῃ διαθέσει κατὰ τοῦ Κλήρου, ὁ ψευδοπολιτισμὸς ὁ ἐξωθεν ἀφ' ἑνὸς, καὶ ἡ ἔκπτωτος θέσις τοῦ ἱερέως ἀφ' ἑτέρου, χορηγοῦσι καθ' ἑκάστην σάρκα καὶ αἷμα πλειότερον. Παρατηρεῖται δὲ ὅτι ἂν ἄλλης Ἀρχάγγελος Μιχαὴλ δὲν ἐκφωνήσῃ τὸ Στῶμεν καλῶς, ἢ κα ἀστάσει αὕτη θ' ἀποβῇ ἀνοικονόμητος. Παρατηρήσατε διὰ νὰ πιστωθῆτε τὴν τῶν ἐγκλημάτων στατιστικήν, τὸ χυνόμενον αἷμα, τὰς κλοπάς, τὰς βιαιοπραγίας, τὰς ἐπιορκίας, τὰς χρεωκοπίας, τὰ λαθρεμπόρια, τὰς κατὰ καιρὸν φυγοστρατίας κτλ., τὰς ἀρχὰς ταύτας τῶν ὀδυνῶν, ποιήσατε ἔπειτα τὴν πρὸς ἄλλα εὐνομούμενα κράτη καὶ θρησκείας ἔμπλεα παραβολὴν, καὶ ἔλθετε ν' ἀποδείξητε τοὺς λόγους μου, λόγους ἀπαισιοδόξους. Ὅταν τοῦ Ἕλληνος τὰ ἤθη ἦσαν ἁπλᾶ, καὶ τοῦ Θεανθρώπου ἡ ἱερὰ Θρησκεία τὰς ῥίζας εἶχεν ὑγιῶς πεφυτευμένας ἐπὶ τῶν θαλάμων τῆς καρδίας τοῦ· ὅταν πᾶσα συναλλαγὴ πρᾶξις κατήργετο διὰ τῆς φράσεως, ἐν Χριστοῦ ὀνόματι, τότε ἡ εὐημερία του ἦτο σταθερωτέρα, διότι εἶχε πίστιν ἀκράδαντον εἰς τὸν Τριαδικὸν Θεὸν καὶ ἀγάπην ἀκραιφνῆ πρὸς τὴν Πατρίδα, ἠγάπα τὸν πλησίον χωρὶς νὰ μεροχωρῇ ἐγωϊσμοῦ καὶ ἀδίκου συμφέροντος· ἔννοια· αἱ τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν Γῆν γεφυρώνουσαι γλυκεῖαι ἐλπίδες του, τὴν μὲν οἰκογενειακὴν εὐτυχίαν ἀληθῆ ὄλβον, τὴν δὲ δυστυχίαν ἔπαινον καθίστανον, διότι πάντα ἀπεδέχετο τὸν Θεὸν εὐλογῶν· σήμερον δὲ τοὐναντίον ἂν πλουτῇ, ὡς τὰ πολλὰ, ἀκολασταίνει, ἂν δὲ πένηται, κλέπτει, ἐπιορκεῖ, αὐτοκτονεῖ. Ὅ,τι δὲ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ταὐτὸ καὶ ἐν τῷ ἔθνει συμβαίνει. Ἀφαιρέσατε τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπιβαλλόμενον σεβασμοῦ πρὸς τοὺς Γονεῖς αἴσθημα, καὶ εὐθὺς θέλετε ἴδει ἐν τῷ οἴκῳ τὴν πνευματικὴν ἐπανάστασιν, τέκνα ἄστοργα καὶ ἀγνώμονα, ἀπειθῆ καὶ ἀντιλέγοντα, τὸ γῆρας καταφρονοῦντα, καὶ τῆς Οἰκογενείας τό τε μυστικόν, τὸ χρῆμα καὶ τὸ ὄνομα καταβαπτίζοντα· ἂν δὲ καὶ μεταξὺ συζύγων (ὅπερ οὐχὶ σπανίως συμβαίνει) ἐπέλθῃ ἡ ἔλλειψις σεβασμοῦ ἀμοιβαίου καὶ ἡ πίστις πρὸς τὸν Θεὸν, τότε δὴ τότε ἀληθῶς ὁ οἶκος μεταβάλλεται εἰς κατοικητήριον δαιμόνων. Ἀφαιρέσατε ἀπὸ τοῦ Ἕθνους τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀνενδοίαστον Πίστιν καὶ θὰ ἔχητε τὰ αὐτὰ καὶ χείρονα ἀποτελέσματα, ἔλλειψιν σεβασμοῦ πρὸς τοὺς Βασιλεῖς, περιφρόνησιν τῶν Κυβερνητῶν, ἀστοργίαν πρὸς τὴν Πατρίδα, καταπάτησιν τῶν νόμων, καὶ ἐν γένει πᾶσαν ὑπεκφυγὴν τῶν πρὸς αὐτὴν καθηκόντων. Γράφετε τότε Β. Διατάγματα καὶ νομοθετεῖτε ὅσον θέλετε· δύνασθε νὰ μεταβάλητε καὶ τὰ μαχαίρια τῆς τραπέζης σας εἰς λόγχας, ἀλλὰ καὶ μεθ' ὅλον τοῦτο, τοῦ κακούργου τὴν ψυχὴν πάντοτε θὰ κλείῃ τῆς ὀλίνης τὸ δέρμα, τὸ ἔγκλημα θὰ ἡσυχάζῃ φρουρούμενον ἐν ταῖς εἰρκταῖς, ὡς ὁ ὄφις ἐν τῷ πάγῳ, ἡ δὲ κακοδαιμονία, ὡς αἱ δέκα τῆς Αἰγύπτου πληγαί, θὰ δαπανῶσι τὴν χώραν. Ἐπὶ τούτου εὐγενεῖς τινες λαοὶ τῆς Εὐρώπης, ἡμῶν τῶν θερμαίων Ἑλλήνων πολὺ προσεκτικώτεροι, φιλοσοφήσαντες ἀνεῦρον ὅτι οὐχὶ μόνον ἡ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ὅλης Πατρίδος ἡ σωτηρία ἐν τῷ χριστιανισμῷ εὕρηται, δι' ὃ πρῶτοι οἱ κυβερνῶντες, καὶ μετ' αὐτοὺς ὁ λαὸς ἅπας, ἔταξαν φρουρὸν καὶ γνώμονα τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας τὸ ἱερὸν τοῦ Χριστοῦ Εὐαγγέλιον· ὥρισαν δὲ καὶ ἐμόρφωσαν καὶ εἶτα ἐμίσθωσαν καταλλήλους ἐργάτας, οἵτινες νὰ ἐξορύττωσιν ἐκ τοῦ ἀκενώτου

τούτου θησαυροῦ, καὶ μεταδιδῶσι τῷ λαῷ, ὅπως διὰ τοιούτου πολυτίμου χρήματος προμηθεύωνται ἀπὸ τῶν ἐν τῷ Οὐρανῷ ἀποθηκῶν τὴν εἰρήνην τῆς ψυχῆς καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ σώματος. Τοσοῦτον δὲ οἱ ἀνεπτυγμένοι αὐτῶν οὗτοι ἱερεῖς καλῶς μορφώνουσιν αὐτοὺς ἐν τῇ θρησκείᾳ, ὥστε πάντες σχεδὸν ἐννοοῦσι τὴν ἀξίαν καὶ τὸ ἠθικὸν βάρος τοῦ Εὐαγγελίου. Μετά τινος Ἐλβετοῦ, ἐπισκέπτου τῆς Βενετίας, πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν συναναστραφείς, ἔσχον τὴν χαρὰν ν' ἀκούσω ἐκ τοῦ στόματός του, τὸ αὐτὸ ἐγκώμιον, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ Μέγας Ναπολέων πρὸς τὸν στρατηγὸν Βερτράνδην ἀποτεινόμενος περὶ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἔκαμε. Εἶπέ μοι δηλαδή, «Ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι τὸ κατ'ἐξοχὴν Βιβλίον, ὅπερ ἔχει ἐν ἑαυτῷ μυστικὴν ἀρετὴν καὶ δύναμιν ἐνεργοῦσαν ἐπὶ τοῦ νοῦ, καὶ θέλγουσαν τὴν καρδίαν, ὅτι ζῇ μετ' ἐνεργείας καὶ δυνάμεως, ἥτις κατακυριεύει πᾶν ὅ,τι ἀντίκειται εἰς τὴν ἔκτασίν του, ὅτι ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ μορφώνει τὸ ἄτομον, τὴν οἰκογένειαν, τὴν πολιτείαν, καὶ εἶτα δίδει κληρονομίαν τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν δόξαν του.» Ἀλλ' ἡμεῖς οἱ κεχαριτωμένοι (;) ἐλεύθεροι Ἕλληνες οὐχὶ τοιουτοτρόπως ἐγκωμιάζομεν αὐτό, ἀλλὰ διὰ μὲν τοῦ στόματος, τινές, πρὸ πάντων οἱ στρατιωτικοί, βλασφημοῦσιν οἱ ἀγνώμονες τὸν Χριστὸν καὶ τὸν τίμιον Σταυρόν Του, διὰ τοῦ ὁποίου τὸ ἐδημιούργησε, διὰ δὲ τῶν χειρῶν ἄλλοι τινὲς ἐν τοῖς δικαστηρίοις ραπίζουσιν αὐτό! Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ σκοποῦ. Οἱ ἄμεσοι ἐργάται ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ λοιπὸν ἀμπελῶνος εἶναι οἱ ἱερεῖς, οἱ καλῶς μεμορφωμένοι καὶ καλῶς γεγυμνασμένοι εἰς τὴν ὑψηλὴν ἠθικὴν καὶ φιλοσοφίαν τοῦ Εὐαγγελίου, οἱ ἱερεῖς οἱ πλήρεις πίστεως εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἀγάπης εἰς τὸ ποίμνιόν των, οἱ ἱερεῖς οἱ ἐννοοῦντες τὴν ἀληθῆ αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολὴν καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ὁποίων εἶναι γεγραμμένον τό: «Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς Οὐρανοῖς».

Ἐννοεῖται δ' ὁκοθεν ὅτι ὅπως οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ αὐτόματον, οὕτως οὐδὲ οἱ καλοὶ ἱερεῖς δύνανται νὰ φυτρώσωσιν ὡς οἱ μύκητες, ἀλλὰ δέον νὰ καταβληθῇ ὑπὲρ αὐτῶν ἡ ἐμπρέπουσα μέριμνα καὶ ἐκ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἐκ τῆς Σ. Κυβερνήσεως, καὶ ἀκριβῶς αὐτὴ ἐκείνη ἡ μέριμνα, ἥτις καταβάλλεται διὰ τοὺς λειτουργοὺς τῆς Θέμιδος, τοὺς Δικαστάς, τοὺς ὑπηρέτας τοῦ Ἄρεως, τοὺς ἀξιωματικούς, τοὺς θεραπευτὰς τῶν Μουσῶν, τοὺς καθηγητάς. Ἀνυψώσατε, ἐγγεγραμμένοι πατέρες, τοὺς ἱερεῖς εἰς αὐτὴν τὴν περιωπὴν καὶ ἀμέσως θέλετε δρέψει τοὺς ὡραίους ἐν τῇ Πατρίδι σας καρπούς. Μάθετε ὀλιγίστον ἅπαξ ὅτι μία μεμορφωμένη γλῶσσα ἑνὸς ἠθικοῦ ἱερέως, δύναται νὰ δώσῃ ἥσυχον ὕπνον εἰς τριάκοντα ἀστυνομικὰ ὄργανα.

Μετὰ τὴν ἀνάγκην τῆς τοῦ Κλήρου μορφώσεως τῆς ἀπολύτως ἐπειγούσης, ἀκολουθεῖ ἄλλη, ἡ τῆς συστάσεως Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, ἐν ταῖς ἱεροτελεστίαις. Εἶναι πλέον καιρὸς τοῦ; ἀναγνῶσαι καὶ τοὺς φθόγγους τοὺς διὰ τῆς φωνῆς ἐκβαλλομένους ν'ἀντικαστήσῃ ποιά τις σεμνὴ Μουσικὴ μελῳδικωτέρα καὶ ἁρμονικωτέρα. Ἂς λάβωμεν παράδειγμα τὴν Ὁμόδοξον Ῥωσσίαν, ἥτις καὶ Κλῆρον μεμορφωμένον παρουσιάζει καὶ μελέτην ἐξιδιασμένην, περὶ πᾶσαν φιλοκαλίαν εἰς τὰ θρησκευτικὰ ἀφορῶσαν ποιεῖ. Παρὰ τῇ ἐνταῦθα Ἑλλ. Ἐκκλησίᾳ ἀπό τινος χρόνου ἐφηρμόσθη ἡ Ῥωσσικὴ Ἐκκλ. Μουσικὴ· ἐν δὲ τῇ Ἱερᾷ Λειτουργίᾳ ἡ θεία αὐτῆς ἁπλότης καὶ ἁρμονία ὑψοῖ τὸν νοῦν εἰς τὰ ὑπεραιθέρια ὕψη, τὴν ψυχὴν δι' αἰσθημάτων μεγάλης τρέφουσα εὐλαβείας. Ἀθρόοι δ' ἐκκλησιάζονται καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐξ ἀηδίας πρὸς τοὺς ἐρρίνους φθόγγους ἀπεξενοῦντο τῶν χαρισμάτων τῆς Ἁγίας Δωρεᾶς.

Ἀλλὰ διὰ τί νὰ μὴ ἴδωμεν πῶς ἐργάζονται καὶ αἱ ἄλλαι ἑτερόδοξοι Ἐκκλησίαι ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ νὰ μιμηθῶμεν ὅ,τι συνᾴδει πρὸς τὸ ἄδολον πνεῦμα τῆς λατρείας ἡμῶν, ἀφ' οὗ ἡμεῖς ἐκ τῶν ἰδίων δὲν δίδομεν ζωήν; Τί δὲν ἠδύνατο φέρ' εἰπεῖν νὰ εἴπῃ τις περὶ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας; Αὕτη ὅσον ἐπτρέβλωσε καὶ διεσάλευσε τὸ πνευματικὸν μέρος τῆς θρησκείας, τὰ δόγματα, τοσοῦτον ἠγωνίσθη καὶ ἀγωνίζεται διὰ τῆς μεγάλης δυνάμεως τοῦ Κλήρου αὐτῆς νὰ συγκρατήσῃ στερεὰν τὴν πίστιν τῶν λαῶν, οἵτινες ἕνεκα τῶν παρελθόντων ἀτοπημάτων, ἅτινα κατέπραξάν τινα τῶν ὀργάνων αὐτῆς, ἀπώλεσαν τὸ πρὸς αὐτὴν σέβας. Ἀπὸ τοῦ Βατικανοῦ ὁ μέγας πνευματικὸς ἀρχηγὸς διευθύνει τὴν μεγάλην πνευματικὴν Μηχανὴν μετὰ δεξιότητος καὶ τέχνης ἐξαισίου. Καρδινάλιοι, Ἀρχιεπίσκοποι, Ἐπίσκοποι καὶ ἅπας ὁ λοιπὸς Κλῆρος ὑπείκει τυφλῶς εἰς τὰς προσταγάς του. Αὐτὸς δὲ νυκτὸς καὶ ἡμέρας μελετᾷ καὶ φροντίζει καὶ κοπιᾷ, ὅπως, καθὼς ὁ μεγαλέμπορος, προσκοπκτήσῃ νέα ἔτι κεφάλαια καὶ κέρδη ἐπ' αὐτοῖς, τοῦθ' ὅπερ καὶ ὑπερηφάνως κατορθώνει, δυστυχῶς ἐνίοτε καὶ πρὸς ζημίαν ἡμῶν. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ γνωρίζομεν ὅτι οἱ πράκτορες αὐτοῦ ὑφέρπουσιν ὡς οἱ σκώληκες, ἵνα καταφάγωσι τὰς ρίζας τῆς Ὀρθοδοξίας· Ὁ Κλῆρος του εἶναι τεραστία ἀνεπτυγμένη δύναμις, ἥτις σπουδαίως καὶ ἀποτελεσματικῶς τὸν βοηθεῖ. Συνέτυχον μετὰ πολλῶν ἱερέων ἐν διαφόροις τῆς Ἰταλίας πόλεσι καὶ κώμαις, παρετήρησα δὲ ὅτι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, εἶναι μεμορφωμένοι καὶ καλῶς ζῶντες. Εἶναι πάντες, ὡς γνωστόν, ἄγαμοι, καὶ ὡς τοιοῦτοι ὅλως ἀνεξάρτητοι, εἰς μόνον τὸ ἑαυτὸν καθῆκον, καὶ εἰς ὅ,τι ἡ τοῦ ἐπισκόπου των κε-

φαλὴ ἐπινεύσει προσέχοντες. Οἱ ἐν ταῖς πόλεσιν ἰδίᾳ φέρονται καὶ ὡς ἔξυπνοι πολιτικοί, λίαν εὐφυῶς ἐμπαίζοντες τὸν μυκτηρισμὸν τοῦ καταφρονοῦντος αὐτούς. Εἰς πᾶσαν ἁφορμὴν σκανδάλου, τὸν σήμερον ἐν Βενετίᾳ φερ' εἰπεῖν ἱεροπράττοντα, μετ' οὐ πολὺ θέλετε συναντήσει ἐν Ἀμερικῇ κηρύττοντα ἐπ' ἀμβώνος. Ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις αὐτῶν, ἂν ἀφαιρέσητέ τινα, μὴ προσήκοντα τῷ πνεύματι τοῦ Χριστιανισμοῦ— ὡς τὰ ἀγάλματα, τὰ ὄργανα καὶ τὰ τοιαῦτα— θέλετε θαυμάσει—καὶ τοῦτο εἶναι ὅπερ ἐνδιαφέρει—τὴν λαμπρὰν φωνητικὴν Μουσικήν, τοὺς περικαλλεῖς ναοὺς καὶ τὴν ὡραίαν ἐσωτερικὴν διακόσμησιν, τὰς κανονικὰς κινήσεις τῶν ἱερέων ἐν ταῖς ἱεροπραξίαις, τὸν ἄκρον σεβασμόν, ὃν ἱερεῖς καὶ λαὸς δεικνύουσι, τὸ ὑπὸ πάντων ἐν σιωπῇ καὶ γονυπετῶς προσεύχεσθαι, τὸ καρτερεῖν μέχρι τέλους τῶν ἀκολουθιῶν, κατ' ἐξοχὴν δέ, τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ καταπαθίζον τὰς ἐξωτερικὰς τῆς θρησκείας παρὰ τῶν ὑλοφρονούντων προσβολάς, καὶ μετ' ἐπιτυχίας προσαποκτῶν τὰς σαλευομένας καὶ ἐνδοιαζούσας ψυχάς. Ὅλα δὲ ταῦτα γίνονται ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ καὶ τάξει. Ἀλλὰ καὶ παρὰ διαμαρτυρομένοις μεγίστη καταβάλλεται προσπάθεια ὑπὲρ παντὸς ὅ,τι συντελεῖ εἰς τὴν ἠθικὴν προαγωγήν. Δύο δέ τινα παρ' αὐτοῖς διαλάμπουσι, ἡ Μουσική, εἰς ἣν καὶ εὐσεβεῖς κατὰ τὸ δόγμα αὐτῶν γυναῖκες μέρος λαμβάνουσι, καὶ πρὸ πάντων, τὸ πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἑρμηνεύειν τὰς Γραφάς.

Καὶ τὰ καλὰ μὲν ταῦτα ἐν τοῖς ἑτεροδόξοις παρατηροῦνται. Παρ' ἡμῖν δὲ τοῖς Ἕλλησι, τοῖς πρεσβεύουσι τὸ δόγμα τὸ Ὀρθόδοξον, τὴν ἁγίαν καὶ ἀμώμητον καὶ πάσης καινοτομίας ἄμικτον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Σωτῆρος Θρησκείαν, τί ποτε καλὸν ἢ ἀγαθὸν πέπρακται; Ποῖος Κλῆρος; ποῖοι καὶ πόσοι ἱεροκῆρυκες; Οἱ ἐχθροὶ τῆς πίστεως ἡμῶν, οἱ ἐξωτερικοὶ καὶ οἱ ἐσωτερικοί, πολλοὶ καὶ φανεροί· ποσάκις δὲ συνῆλθον οἱ ἐκ τοῦ ἀνωτάτου Κλήρου νὰ συσκεφθῶσιν ἐναντίον τῶν λυμαινομένων τὰς ψυχὰς τῶν εἰς αὐτοὺς ἐμπιστευθέντων λογικῶν προβάτων; . . . . οὐδέποτε! Τί ποτε θέλουσιν ὠφελήσει διὰ τῶν χρυσῶν ῥάβδων καὶ τῆς πορφύρας; Τί δὲ δύναται, καὶ ἂν θέλῃ, νὰ πράξῃ, ὁ μεσαῖος ἱερὸς Κλῆρος, ὁ ἐν τῇ πενίᾳ καὶ τῇ ἀμαθίᾳ κολυμβῶν! Τί δὲ περιμένετε ἐκ τινων Μονῶν, ἐν αἷς κρυπτομένη ἡσυχάζει ἡ ὀκνηρία καὶ ὁ ἐγωϊσμός; Ἐξ ὅλων τούτων δὲν ἔρχεται ὡς φυσικὸν πόρισμα, ἂν σήμερον παρατηρεῖται λαὸς ἀσεβὴς καὶ ἀνήθικος, ὅστις τὴν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὕβριν καὶ τὸν ἐμπαιγμὸν θεωρεῖ εὐφυΐαν;

Σεβαστοὶ Ἱεράρχαι τῆς Ἑλλάδος καὶ λοιποὶ λόγιοι Ἱερεῖς! Ὅσοι κατατρύχεσθε τὴν ψυχὴν βλέποντες τὴν ἀναλγησίαν καὶ ἀδιαφορίαν τῶν κατὰ καιροὺς Κυβερνησάντων πρὸς ζηλίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἐγέρθητε μὲ μίαν φωνὴν καὶ μὲ μίαν ψυχὴν πλήρη Πίστεως; πρὸς τὸν Χριστόν, ᾧ λατρεύομεν, καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν Πατρίδα, καὶ ὡς εἰς στῆτε ἐνώπιον τῆς Σ. Κυβερνήσεως καὶ βοήσατε καὶ κράξατε, ὅπως μετὰ τῆς Γ. Συνόδου λάβῃ ἄμεσα καὶ δραστήρια μέτρα ἐπὶ τῶν ἑξῆς.

Νὰ συστήσῃ ἐν Ἀθήναις Κεντρικὸν Ἱερατικὸν Ταμεῖον. Τοὺς πόρους δ' ἃς προσπορίσηται ἐκ διαλύσεως τινῶν Μονῶν μηδένα πρακτικὸν ἐχουσῶν σκοπόν, ἃς ἐπιβάλῃ ἅπασι τοῖς Κληρικοῖς ἀνάλογον μηνιαίαν πληρωμήν, καὶ ἅπασι τοῖς δήμοις τοῦ βασιλείου, τὸ αὐτό. Ἂς παρακληθῇ ἡ φιλευτέβεια τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Κράτους ὁμογενῶν εἰς συνεισφοράς, ἃς προεξάρξηται δ' αὐτὴ ἡ Κυβέρνησις, καὶ ἐν τέλει ἃς συσταθῇ ἐν Κουτίον εἰς ὅλας τὰς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον νὰ κυκλοφορῇ κατὰ πάσας τὰς Κυριακάς. Ἐκ τούτου δὲ τοῦ μέτου ν' ἀρχίσῃ σὺν Θεῷ τὴν μόρφωσιν καλῶν Ἱερέων, τὴν μισθοδοσίαν αὐτῶν, τὴν σύνταξιν Ἐκκλ. φωνητικῆς Μουσικῆς, καὶ τὴν τύπωσιν ὠφελίμων καὶ διδακτικῶν βιβλίων, δωρεὰν διανεμομένων.

Μέχρις ὅτου δὲ ἔλθῃ τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα, Α' κηρύττετε εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ εὐαγγελιζόμενοι τὸν Κύριον Ἰησοῦν, διὰ νὰ μὴ ὑψώσῃ πολὺ κεφαλὴν ἡ κακία, Β' οἱ Σ. Ἀρχιερεῖς, δι' ὄνομα Θεοῦ, *μηδενὶ χεῖρας ταχέως ἐπιτίθεσθε*, ἡ σπάνις τῶν ἱερέων κρίνεται ἀναγκαιοτάτη, καὶ Γ' ἃς παρακαλῶμεν τὸν Θεὸν νὰ λαλήσῃ ἀγαθὰ εἰς τὴν καρδίαν τῶν Κυβερνώντων ὑπὲρ τῆς μορφώσεως τοῦ Κλήρου τῆς Ἑλλάδος του—Σπεύσατε· ὁ καιρὸς ἐπείγει.

Ἐν Βενετίᾳ τῇ 10 Μαρτίου 1888.

Σ. Νικοκαβουρας, ἀρχιμανδρίτης.

Ο ΛΑΤΡΕΥΤΟΣ

Ὁ ἥλιος ἐν οὐρανῷ πᾶν ἄστρον ὑπερβαίνει,
ὁ οἶνος ὑπὲρ πᾶν ποτὸν τὸν ἀνθρώπων εὐφραίνει,
τὸ ῥόδον θάλλει ἔξοχον ἐν μέσῳ τῶν ἀνθέων,
ἐν τοῖς θηρίοις τῶν δρυμῶν ὑπερτερεῖ ὁ λέων·
εἰς μὲν τὸ βρέφος προσφιλεῖς τοῦ γάλακτος οἱ πόροι,
εἰς δὲ τὸν νέον ἐραστὴν ἡ ἐρωμένη κόρη·
τὰ τέκνα μᾶλλον ἀγαπᾷ ἡ μητρικὴ καρδία
καὶ τοὺς γονεῖς περὶ πολλοῦ ποιοῦνται τὰ τεκνία·
ὁ φιλοχρήματος φιλεῖ ἀκόρεστος τὸ χρῆμα
καὶ πίπτει ὁ φιλόπατρις ὑπὲρ πατρίδος θῦμα.
Τί δ' ὑπὲρ ταῦτα ἅπαντα ὑπέρκειται μεγάλως;
τί συγκεντροῖ ἐν ἑαυτῷ πᾶν ἀγαθόν, πᾶν κάλλος;
τί ὅπερ τοῦ ἡλίου μὲν τὴν λάμψιν ὑπερβάλλει,
τοῦ οἴνου δὲ τὸ γλυκερόν, τοῦ ῥόδου δὲ τὰ κάλλη,
ἐξέχει δὲ τοῦ λέοντος κατὰ τὸ μεγαλεῖον;
Τί εἶνε ὅπερ τὴν ψυχὴν αἰχμαλωτίζει πλεῖον
ἢ ὅσον τὸ μὲν νήπιον τοῦ γάλακτος οἱ πόροι,
τὸν δὲ ἐρῶντα ἔφηβον ἡ ἐρωμένη κόρη;
Τί, λέγω, προσφιλέστερον καὶ τῶν προσφιλεστάτων,
γονέων, τέκνων, ἀδελφῶν, πατρίδος καὶ χρημάτων;

Τὰ ὄντα πάντα ἐρωτῶ, τὰ ἄνω καὶ τὰ κάτω,
οὐράνια καὶ γῆινα· τίς ὁ εἰδώς; εἰπάτω.
Ἀκούσατε, ἀκούσατε τί μαρτυρεῖ ἡ κτίσις,
τί οὖν τῷ Πνεύματι ὁ Νοῦς συμμαρτυρεῖ ἐπίσης·
ἀκούσατε τί λέγουσι τὰ τῶν ἀγγέλων πλήθη·
ἀκούσατε τί καὶ αὐτοὶ κραυγάζουσιν οἱ λίθοι.
—Ὁ ἥλιος τοῦ σύμπαντος, τὸ ἄνθος τῶν ἀνθέων,
ὁ οἶνος ὁ εὐφράσυνος, ὁ μεγαλόφρων λέων,
ὁ πάντων ἀξιέραστος, ἡ μητρικὴ καρδία,
τὸ χρῆμα τὸ πολύτιμον, ἡ σωστικὴ θυσία,
ὁ ἀδελφός, ὁ σύζυγος, ὁ φίλος, ὁ ἑταῖρος,
ὁ ἄρτος ὁ ἐξ οὐρανοῦ, τῶν καρδιῶν ὁ ἔρως,
ὁ συγκεντρῶν ἐν ἑαυτῷ πᾶν ἀγαθόν, πᾶν κάλλος,
ἐκεῖνος οὗ ὑπέρτερος οὐδεὶς ὑπάρχει ἄλλος,
οὗτος ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, τὸ τέκνον τῆς Μαρίας,
τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ὁ Χριστός, ὁ πλήρης ἀληθείας.
Ναί, ναὶ αὐτὸς
ὁ λατρευτός.

Κ. ΔΙΑΛΕΙΣΜΑΣ.

Η ΗΘΙΚΗ ΗΜΩΝ ΝΟΣΟΣ—ΤΑ ΑΙΤΙΑ—Η ΘΕΡΑΠΕΙΑ.

Β'.

Ἐν τῷ προηγουμένῳ ἐδείχθη, ὡς μοι φαίνεται, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ οἰκογένεια νοσεῖ καὶ ὅτι οὐδόλως ἡ ἐλάχιστα δύναται νὰ διαπλασθῇ ἐν αὐτῇ ὁ ἀληθὴς ἄνθρωπος.—Ἀλλ' οὐδὲ ἡ δημοσία τοῦ ἔθνους ἐκπαίδευσις, ὡς ἐνεργεῖ νῦν, δύναται νὰ ἀκτορθώσῃ τὴν τοιαύτην διάπλασιν ἀπὸ τῶν κατωτάτων ἐκπαιδευτηρίων ἀρρένων καὶ θηλέων μέχρι τοῦ ἀνωτάτου, ὡς θὰ δειχθῇ ἐφεξῆς ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων.—Διότι ἡ μὲν κατωτάτη ἐκπαίδευσις, ἡ δημοτικὴ λεγομένη (ἂν καὶ ἐβελτιώθη πολὺ καὶ ἐτελειοποιήθη ἀληθῶς, τοὐλάχιστον ἐν πολλοῖς τῶν πόλεων τῆς ἐλευθέρας καὶ δούλης Ἑλλάδος, κατὰ τὰς νεωτέρας παιδαγωγικὰς ἀρχάς) δὲν δύναται τελεσφόρως νὰ ἐνεργήσῃ μόνη ἐπὶ τῆς ἠθικῆς ἀγωγῆς τῆς ἄλλως δυσπαιδαγωγήτου μικρᾶς ἡλικίας διὰ μόνης τῆς διδασκαλίας, ὅσον καὶ ἂν αὕτη γίνηται ἐπιτηδείως, ἐὰν δὲν συμπράξῃ γενναίως εἰς τὸ ἔργον καὶ ἡ οἰκογένεια· εἶνε μάλιστα εἰρωνεία νὰ προσδοκᾷ τις ἀπὸ δημοτικοῦ σχολείου τὴν θεραπείαν, ἀφοῦ τὸ μίασμα ὑπάρχει ἐν τῷ οἴκῳ, ἐν ᾧ οἱ παῖδες τὸ πλεῖστον ἀνατρέφονται. Ὀλιγώτερα δὲ ἔτι κατορθοῦσιν ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν διάπλασιν ἀμφοτέρων τῶν φύλων τὰ λεγόμενα Ἑλληνικὰ σχολεῖα, ἅτινα μᾶλλον τῶν ἄλλων εἶνε παρημελημένα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις· μάλιστα δὲ τὰ τῶν θηλέων, ἐν τοῖς ὁποίοις καὶ ἡ διδασκαλία γίνεται παραπλησίως καὶ τὰ μαθήματα εἶνε σχεδὸν τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις τῶν ἀρρένων, ὡς ἐὰν μηδεμία ὑπῆρχε διαφορὰ τῆς ἀρρενος καὶ θηλείας φύσεως καὶ τοῦ προορισμοῦ ἑκατέρας. Τὰ παρθεναγωγεῖα δὲ ταῦτα ὄχι μόνον διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸ ἀπρόσφορον τῶν μαθημάτων ἐξαντλοῦσι διανοητικῶς καὶ σωματικῶς τὰ κοράσια χωρὶς οὐδόλως νὰ ἀποβλέπωσιν εἰς τὸ χυμώτερον, τὴν ἠθικὴν αὐτῶν διάπλασιν διὰ πρακτικωτέρων μαθημάτων, ἀλλὰ πολλαχοῦ, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, συντελοῦσιν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν καὶ διάδοσιν τῆς πολυτελείας καὶ πολλῶν ἄλλων κακῶν καὶ εἰς αὐτὰς τὰς πενεστέρας οἰκογενείας, ὅσαι κατώρθωσαν νὰ μείνωσιν ἀδιάφθοροι ἐκ τοῦ νεωτέρου συρμοῦ. — Ἀλλὰ μήπως ἡ τῶν ἀρρένων Γυμνασιακὴ ἐκπαίδευσις ἀποφέρει τοὐλάχιστον τοὺς ἀπαιτουμένους ἠθικοὺς καρποὺς; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ὁμολογουμένως τὰ πλεῖστα τῶν ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ καὶ τῇ δούλῃ Ἑλλάδι Γυμνασίων κατορθοῦσιν ὁπωσδήποτε, τὰ μὲν μᾶλλον, τὰ δὲ ἧττον, τὴν διανοητικὴν τῆς νεότητος ἀνάπτυξιν· ἀλλὰ ταχύτην καὶ μόνον, (ἴσως δὲ καὶ ἐνιαχοῦ ἀλλιπῶς). Ἀλλὰ ποῦ ἡ ἐπὶ τοῦ ἤθους ἐπίδρασις τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων; ποῦ ὁ διὰ τῶν λαμπρῶν τῆς ἀρχαιότητος διδαγμάτων, ὧν βρίθουσιν οἱ συγγραφεῖς, κατορθούμενος ἀνθρωπισμός; Πόῦ ὁ διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων καὶ τῆς πατρίου ἱστορίας ἐμφυτευόμενος ἐν τῇ ψυχῇ τῶν μαθητῶν ἱερὸς πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὰ πάτρια ἐνθουσιασμός; Ταῦτα πάντα φαίνονται πολλαχοῦ, ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων, περιττὰ διὰ τοὺς μαθητάς· ἀρκεῖ μόνον, ὅτι ἐγνώρισαν ἀπὸ ξηρᾶς ἑρμηνείας ὀλίγους ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς ἀττικούς· (διότι βεβαίως οἱ μεταγενέστεροι κατεδικάσθησαν εἰς ἐξορίαν ἀπὸ τῶν Γυμνασίων, ἀφοῦ δὲν εἶχον τὴν εὐτυχίαν νὰ γράψωσιν ἀττικά). Περὶ δὲ θρησκείας καὶ ἀρετῆς καὶ φιλοπατρίας οὐδεὶς λόγος, οὐδεμία φροντίς. Ὅ,τι μόνον εἰξεύρουσιν οἱ μαθηταὶ περὶ αὐτῶν νὰ ἀπαντήσωσιν, ἐὰν τυχὸν ἐρωτηθῶσι, περιορίζεται εἰς τοῦτο καὶ μόνον, «ὅτι εἶνε ὀνόματα οὐσιαστικὰ (ἀφῃρημένα μάλιστα), γένους θηλυκοῦ, κλίσεως τῆς πρώτης».

Ἐκ τῶν οὕτω δὲ ἔπειτα διαπαιδαγωγηθέντων ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς γυμνασίοις μαθητῶν, ὅσοι μέλλουσι νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς ἐπιστήμας, ἐν τῷ ἀνωτάτῳ ἐκπαιδευτηρίῳ, ἐκεῖ πλέον ἀποτελειώνουσι διὰ τῆς ἐπιστήμης τὸν ἀνθρωπισμόν. Ὅθεν ἀφοῦ καὶ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διανύσωσι τὸν ὡρισμένον χρόνον, ἐξέρχονται οἱ πλεῖστοι (ἐπ' ἀγαθῷ βεβαίως τῆς φίλης Πατρίδος) τῆς μὲν ἰδίας ἐπιστήμης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἠμιμαθεῖς, ἐπιπολαιότητος δὲ πολλῆς, μεστοὶ καὶ δοκησισοφίας, ἥτις, καθιστᾷ τοὺς νέους, τούτους, τῆς ἐπιστήμης θιασώτας αὐλάδας καὶ παντὸς ὀρθοῦ καὶ ὁσίου καὶ ἱεροῦ περιφρονητικάς καὶ ἐκτρέπει αὐτοὺς πολλάκις εἰς τὴν ἀπερισκεψίαν νὰ καταδικάζωσι καὶ αὐτὸ τὸ Θεῖον μετὰ σ ὀμφοῦ ὡς πρόληψιν ἀμαθῆ καὶ δεισιδαιμονίαν σφαλερὰν (οὕτως ἐδιδάχθησαν ὑπὸ τῶν *κεωτέρων τῆς ἐπιστήμης πορισμάτων*!) καὶ αὐτὸν τὸν Χριστιανισμόν, τὴν μόνην ἀξίαν τοῦ πνεύματος θρησκείαν, ἀπὸ τῆς οὐρανίου αὐτοῦ περιωπῆς εἰς τὴν ἐξευτελιστικὴν τάξιν τυχαίου ἀνθρωπίνου ἐπινοήματος νὰ καταβιβάζωσι.

Τοιαῦτα εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ τὰ ἐκ τῆς παιδείας ἀποτελέσματα, ἐξ ὧν ἐγένετο, ὡς νομίζω, φανερὸν ὅτι οὔτε ὑπὸ τῆς παιδείας οὔτε ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης διπλάττεται ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἔθνει ὁ ἀληθὴς ἄνθρωπος· ἑπομένως ὅτι καὶ ἡ ἐκπαίδευσις νοσεῖ.—Οὕτω δὲ ἐρωδιασμένα ἀπό τε τῆς οἰκογενείας καὶ ἀπὸ τῆς παιδείας παραλαμβάνουσαι τὰ μέλη αὐτῶν ἡ κοινωνία καὶ ἡ πολιτεία κατ' ἀναγκαίαν συνέπειαν θὰ νοσῶσιν ἀμφότεραι κατὰ πάσας τὰς σχέσεις αὐτῶν καὶ κατὰ πάντας τοὺς κλάδους.

Διὸ ἐν τῇ κοινωνίᾳ μὲν οὐδεμία σχέσις κανονίζεται κατὰ τὴν Εὐαγγελικὴν ἐντολὴν τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ πανταχοῦ βλέπομεν τὴν ἀπάτην καὶ τὸ ψεῦδος κρατοῦντα. Ἐντεῦθεν ἡ δολιότης ἐν ταῖς συναλλαγαῖς, ἡ ἀπιστία ἐν ταῖς φιλίαις, τὰ ἀδιάλλακτα μῖσα καὶ αἱ ἔχθραι αἱ οὐχὶ σπανίως εἰς διαπληκτισμοὺς καὶ εἰς φόνους καταλήγουσαι, αἱ παντοῖαι τῶν πωλούντων αἰσχροκέρδειαι, αἱ πολλῶν ἐπιφανῶν ἐμπόρων ἀνερυθρίαστοι πολλάκις χρεωκοπίαι, αἱ πλεονεκτικαὶ τάσεις τῶν χρηματιστῶν καὶ πολλῶν μεγαλωνύμων ὁμογενῶν, οἵτινες ἐκμυζῶσι τὸ χρῆμα τοῦ οἰκογενειάρχου, τοῦ ὑπαλλήλου, τοῦ τεχνίτου, τοῦ πτωχοῦ ἐργάτου. Προσθετέον εἰς ταῦτα καὶ ὅσα ἐν τοῖς καταγωγίοις τελεῖται καὶ ἡ ἀσωτία καὶ ἡ ἀφροσύνη ὀργία, καὶ ὅσα τίκτει ἡ ἐπονείδιστος ἀργία κακά.

Καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ δέ, ἀφοῦ καὶ ἐν αὐτῇ τὰ ἀνώτερα καὶ κατώτερα ἀξιώματα καταλαμβάνονται ὑπὸ δημοσίων λειτουργῶν τοῦ αὐτοῦ φυράματος, τὰ αὐτὰ καὶ ἔτι πλείονα κακά. Παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν κατεχόντων τὰ δημόσια ὑπουργήματα ἀμέλεια τοῦ καθήκοντος, ἐλαχίστη πρόνοια περὶ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, ἀφοβία καὶ ἀνευλάβεια πρὸς τοὺς κείμενους καὶ πάντοτε τεθειμένους νόμους· διότι τί θὰ ἰσχύσωσιν ἀνθρώπινοι νόμοι ἐκεῖ, ὅπου αὐτὸς ὁ θεῖος νόμος καταφρονεῖται; Ἐντεῦθεν καὶ ὁ δικαστὴς ἄνευ τύψεως τοῦ συνειδότος δικάζει παρὰ τὸ δίκαιον, καὶ ὁ διοικητικὸς ὑπάλληλος ἐνεργεῖ κατὰ τὸ δοκοῦν, καὶ ὁ τελώνης μετὰ τοῦ ταμίου δὲν δυσκολεύονται νὰ κλέπτωσι τὰ δημόσια, καὶ ὁ στρατιωτικὸς ἐνίοτε δὲν αἰσχύνεται νὰ παραβαίνῃ τὸν πρὸς τὴν Πατρίδα ὅρκον. Προσθετέον δὲ εἰς ταῦτα καὶ τὰς ἀσχημίας καὶ τὰς ἐμπαθεῖς παραφορὰς, εἰς ἃς ἐξῶθοῦσι τοὺς πλείστους τῶν παρ' ἡμῖν πολιτευομένων ὁ ἐγωϊσμὸς καὶ ἡ ἰδιοτέλεια καὶ ἡ φιλαρχία. Ἐὰν δέ τις ἀμφιβάλλῃ περὶ τούτου, ἂς ἀποβλέψῃ εἰς τὰ ἑκάστοτε γινόμενα ἐν τῷ Ἑλληνικῷ βουλευτηρίῳ, ὅπου οἱ αἱρετοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ βουληφόροι, «οἱ λαοὶ ἐπιτετράφαται καὶ τόσα μέμηλε», συνέρχονται, ὅπως βουλευθῶσι περὶ τῶν κοινῶν. Φωναὶ θορυβῶδεις ἐντεῦθεν, ἔριδες καὶ λογομαχίαι ἐκεῖθεν δικκόπτουσι τὸν τὰ σωτήρια συμβουλεύοντα· ἡ ἡμέρα ὅλη ἐνίοτε δαπανᾶται εἰς ὕβρεις καὶ λοιδορίας τῶν κομμάτων καὶ οὐχὶ σπανίως εἰς χυδαίους μεταξὺ αὐτῶν διαπληκτισμούς. Πολλάκις δὲ καὶ ὠφέλιμός τι σκέψις ματαιοῦται, διότι ἡ ἑτέρα τῶν μερίδων ἐκ φατριασμοῦ δὲν ἀνέχεται νὰ προέλθῃ τὸ καλὸν ἀπὸ τῆς ἀντιπάλου αὐτῆς. Ἐκ τούτου δὲ ἔπειτα ἀλλεπάλληλοι κυβερνητικαὶ μεταβολαί, σύγχυσις τῆς Βουλῆς διαλύσεις καὶ . . . . ἐκλογαὶ τελευταῖαι, αἵτινες μεθ' ὅλων τῶν παρομαρτούντων αὐταῖς κακῶν ἐξηχρείωσαν πανταχοῦ τοὺς πολλοὺς καὶ διέφθειραν.

Ἐν Ἰωαννίνοις Σ. ΣΑΓΚΡΙΩΤΗΣ.

ΤΟ ΟΡΦΑΝΟ.

Α'.

Μίαν αὐγή, στὴν ἐξοχή, σὲ ἕνα παρεκκλήσι
ἀκόμη λίγο ἤθελεν ὁ ἥλιος νὰ δύσῃ,
ἕνα παιδάκι ὀρφανό, μὲ χείλη γλυφιασμένα,
μὲ μάτια, ἀπὸ δάκρυα γεμάτα, βουρκωμένα,
στὸ κόνισμα τῆς Παναγιᾶς μπροστὰ γονατιφμένο,
τέτοια λογάκια ἔλεγε τὸ φτωχοπικραμμένο.
«Παιδί, ὡς εἶμαι, ὄρφανὸ καὶ ἔρμο, Παναγιά μου,
ἐσὺ 'σαι μόνη ἐλπίδα μου, χαρά, παρηγοριά μου.
Οἱ ἄνθρωποι τὰ δάκρυα μου νὰ βλέπουν ἀγαποῦνε·
μόνο τὰ μάτια σου γλυκὰ μ' ἀγάπη μὲ θωροῦνε
Ἤμουν παιδί τριῶ χρονῶ, κι' ἡ μάννα μου στὰ μαῦρα
ἐντύθηκεν ἡ ἄμοιρη, ὀλίψι γεμάτη, λαύρα!
Μέσα στῆς νειότης τὴ ὁρμὴ τῆς εἶχε γράψ' ἡ μοῖρα
νὰ χάσῃ τὸν πατέρα μου καὶ ν' ἀπομείνῃ χήρα!
Παιδί μικρό, δὲν ἔννοιωνα τῆς ὀρφανᾶς τὸν πόνο·
ἔβλεπα τὴν μητέρα μου καὶ ἐνθυμοῦμαι μόνο,
πῶς μ' ἔπαιρνε στὴν ἀγκαλιά, κι' ἔκαμνε πῶς γελοῦσε,
μὰ στὰ φιλιά, ποὺ μοῦδίνε, τὰ δάκρυα της σφιγγοῦσε.
Καμμιὰ φορὰ δὲν εἴχαμε μήτε ψωμὶ νὰ φάμε,
κι' ἀπ' ἄλλο νὰ ζητήσουμε ντρεπόμεθα νὰ πᾶμε,
καὶ πεινασμένοι πέφταμε στῆς νύχτας τὸ σκοτάδι,
γιατ' οἱ φτωχοὶ δὲν εἴχαμε γιὰ τὸ κανδῆλι λάδι!
Μ' ἔσφιγγε τότε ἡ μάννα μου βαθειὰ στὴν ἀγκαλιά της,
καὶ ἔννοιωθα νὰ τρέχουνε βροχὴ τὰ δάκρυά της.
Ἕνα πρωὶ μὲ φίλησε, καὶ μοῦπε «θὰ πεθάνω!»
Ἀχ! πόσα δάκρυα ἔχυσα στὸν τάφο της ἐπάνω!

Β'.

Κ' ἔτσι ἀπόμεινα ὀρφανό, πεντάρφανο, Κυρά μου,
καὶ ἀπὸ τότε τὴ χαρὰ ἔξέχασ' ἡ καρδιά μου!
Εἰς τὴν ἀρχὴ μοῦ εἶπανε κι' ἐγὼ νὰ ζητιανέψω,
μ' ἕνα δισάκκι τὸ ψωμὶ στὰ σπήτια νὰ γυρέψω.
Μὲ εἶν' ἡ ζητιανιὰ πικρὴ καὶ καταφρονεμένη,
τὸν ζήτουλα ντροπὴ πολλὴ καὶ πίκρα τὸν προσμένει!
Μία φορὰ — πρωΐνιζαν οἱ κάμποι καὶ τὰ χόρτα —
ἐστάθηκα τὸ ἄμοιρο σ' ἕνὸς ἀπηγιοῦ τὴν πόρτα·
ἐκεῖ παιδί, σ' ἀρχοντικὰ καὶ πλούσια νυμένο,
ἐνῷ ἐγὼ ἐπρόσμενα βουβό, ταπεινωμένο,
«Τί θέλεις, ζήτουλα, ἐδῶ;» μ' ἄγρια φωνὴ φωνάζει,
καὶ μὲ ὁρμὴ ἐπάνω μου κρύο νερὸ τινάζει.
Τότε πικρὰ παράπονο μ' ἔπηρε, Παναγιά μου,
ἐδάκρυσαν τὰ μάτια μου, ἐστέναξ' ἡ καρδιά μου,
καὶ μὲ σκυμμένη κεφαλὴ καὶ λυπημένο βῆμα,
ἐπῆγα κ' ἔκλαψα πολὺ στῆς μάγνας μου τὸ μνῆμα!
Ἀλλὰ ἐγὼ τὸ ἄδικο, ἐγὼ τὸ εἶχα μόνο·
δὲν ξέρουν, ὅσοι ἔχουν γονεῖς, τῆς ὀρφανιᾶς τὸν πόνο!

Γ'.

Καὶ τέρας, Παναγία μου, ἐδῶ κι' ἐκεῖ γυρίζω·
δὲν ἔχω ἕνα συγγενῆ, κανένα δὲν γνωρίζω.
Πόσαις φοραῖς ἐπλάγιασα, ἀχ! πόσαις! πεινασμένο,
χωρὶς τὸν ὕπνο νὰ μπορῶ νὰ εὕρω τὸ καϋμένο!
Πόσαις φοραῖς μέσ' τοῦ βοριᾶ τὴ ψύχρα δὲν πατώνω,
γιατί οὔτ' ἕνα σκέπασμα, οὔτ' ἕνα ἔχω μόνο!
Ἀποκρηαῖς σὰν ἔρχουνται καὶ Πάσχα, Παναγιά μου,
μόνο ἐμὲ δὲν χαίρεται ἡ δύστυχη καρδιά μου.
Ἄλλα παιδιά, χαρούμενα, πηδοῦν, γελοῦνε, τρέχουν,
τὴ θλῖψι δὲν ἐγνώρισαν, γιατί μητέρες ἔχουν,
καί, ἂν ποτέ τους κλάψουνε, τὰ δάκρυα τους περνοῦνε,
γιατί τὰ μητρικὰ φιλιὰ μ' ἀγάπη τὰ σφογγοῦνε.
Μὰ ποιὸς παιδὶ φτωχό, ὀρφανό, θὲ νὰ παρηγορήσῃ,
καὶ βάλσαμο εἰς ταῖς πληγαῖς καὶ πίκραις του θὰ χύσῃ;
Ἀχ! τὰ δεινά, τὰ δάκρυα μου, ταῖς λύπαις μου, τὸν πόνο,
Σύ, γλυκεῖα μάννα τοῦ Χριστοῦ, Ἐσύ τὰ βλέπεις μόνα.
Σὰν ἔρχομαι γονατιστὸ μπροστὰ στὸ κόνισμά σου,
τὰ χείλη σου ἀνοίγουνε γιὰ μένα κι' ἡ ματιά σου.
Θαρρῶ, πῶς εἶσαι ἡ μάννα μου, κι' ἔρχετ' ἐδῶ, ἐπάνω,
καὶ φεύγουνε τὰ δάκρυα μου, ταῖς λύπαις μου ξεγάνω.
Θαρρῶ, γλυκὰ πῶς μὲ θωρεῖς, πῶς μοῦ γελᾷς, Κυρά μου,
καὶ φτερουγιάζει χαρωπὴ τότε κι' ἐμὲ ἡ καρδιά μου.

. . . . . .

Καὶ τέτοια λόγια λέγοντας τὸ ὀρφανὸ κοιμήθη.
στὰ λυπημένα μάτια του ὕπνος γλυκὸς ἐχύθη.
Κι' ἐνῶ κοιμᾶται ὄνειρα θωρεῖ κι' ἀναγαλλιάζει,
κι' ἡ Παναγιὰ χαμογελᾷ ἐκεῖ ποῦ τὸ κυττάζει.

Μ. Ι. Γαλανος.

ΣΧΟΛΗ ΚΑΙ ΝΑΟΣ

Πλησίον τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνης ἀνηγέρθη τὸ Σχολεῖον τοῦτο. Ἂν ἀποκαλύπτεσθε ὑπὸ τὸν θόλον ἐκεῖνον, ἀξίζει ἐπίσης ν' ἀποκαλυφθῆτε ὑπὸ τὴν στέγην ταύτην. Ἱερὸν οἰκοδόμημα τὸ ἕν, ἱερὸν οἰκοδόμημα καὶ τὸ ἕτερον. Ἂν ἐκεῖ ἡ καρδία ἐξαγνίζεται διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῶν δακρύων τῆς μετανοίας καὶ ἡ φαντασία ἀνίπταται πρὸς τὸν Θεὸν τῆς ἁγιότητος, τῆς ἀναμαρτησίας καὶ τῆς μακαριότητος, ἐνταῦθα ἡ διάνοια, καταυγαζομένη ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἀληθοῦς καὶ διδασκομένη ῥήματα αὐτογνωσίας καὶ ἐλευθερίας, καθίσταται ἱκανὴ εἰς τὴν θεωρίαν ἐκείνου, ὅστις εἶνε Φῶς καὶ Ἀλήθεια καὶ Ἐλευθερία.

Ὁποία τις εἶνε ἡ ἀποστολὴ τοῦ Σχολείου καὶ ὁποία ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὁποία τις πρὸς τούτοις ἡ ἀμοιβαία αὐτῶν σχέσις καὶ ἀλληλεπίδρασις, ἰδοὺ τίνα ἔσονται τὰ ἀντικείμενα τοῦ λόγου ἡμῶν τούτου.

Ἕκαστον ὄν, ἐκ τῶν ἀπειραρίθμων, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησεν ὁ Θεός, ἔχει καὶ ἰδίαν τινὰ σύστασιν καὶ φύσιν, καὶ προορισμὸν ἀνάλογον πρὸς αὐτάς. Ἂν ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουσι ζοφερά τινα πνεύματα, κύπτοντα ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ σκεπτισμοῦ, τῆς ἀρνήσεως, τῆς ἀμφιβολίας, τῆς ἀπογνώσεως, πνεύματα, μὴ ἀναγνωρίζοντα τάξιν ἐν τῇ δημιουργίᾳ καὶ σκοπιμότητα, ἀλλὰ τὰ πάντα ὑπολαμβάνοντα, ὡς φερόμενα ὑπὸ τύχης τυφλῆς, ἡ κοινὴ ὅμως τῶν ἀνθρώπων συνείδησις τὸν κόσμον ἐθεώρησεν ἀείποτε, ὡς ἀληθῆ κόσμον, ποίημα δηλ. ὑπερτάτου Νοῦ, ποιηθὲν κατὰ λόγον καὶ ἐνδεικνύον τὴν ἄπειρον σοφίαν τοῦ ποιήσαντος αὐτόν. Πλείστων πραγμάτων, ἀσκόπων καὶ ἀχρήστων πρὶν νομιζομένων, ἡ ἐπιστήμη ἀνεῦρε καὶ κατεδήλωσε τὸ σκόπιμον καὶ χρήσιμον. Ἂν δὲ ἀντικείμενά τινα ἀπελπίζουσιν εἰσέτι τὸν ἐρευνῶντα τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεώς των, τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει τὴν ἔλλειψιν λόγου τοιούτου, ἀλλὰ τὴν ἀτέλειαν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ νοεῖν καὶ κατανοεῖν τὴν ἐν τοῖς πράγμασιν ἀλήθειαν, τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια ἄλλα μὲν διὰ μακροῦ χρόνου καὶ μόχθων καὶ ἀγώνων πολλῶν καὶ δυσκόλων ἀνακαλύπτει καὶ ἐξευρίσκει, τινὰ δὲ ἴσως καὶ δὲν θὰ νοήσῃ ποτὲ κατὰ τὸν βίον τοῦτον, ὅπως παρὰ τὰ μαρτύρια τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἱκανότητός της κεῖνται καὶ τὰ μαρτύρια τῆς σμικρότητος καὶ ἀσημότητος τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν ὁ Θεὸς θέτῃ πέπλον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.

Ἀλλ' ἂν πάντα τὰ ὄντα ἔχωσι καί τινα προορισμόν, καὶ πάντα ὅμως δὲν διάκεινται ὁμοίως πρὸς αὐτόν. Οἱ ἄγγελοι, ἔχουσι πλήρη συνείδησιν τοῦ προορισμοῦ των. Δύνανται μέν, ὡς πρόσωπα ἐλεύθερα, ποιούμενα κατάχρησιν τῆς ἑαυτῶν ἐλευθερίας, νὰ παρεκκλίνωσι τοῦ προορισμοῦ των καὶ ἐκπέσωσι τῆς τάξεώς των, ἡ διάνοιά αὐτῶν ὅμως δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ διδαχθῇ καὶ νὰ μάθῃ, τίς καὶ ὁποῖος ὁ προορισμὸς οὗτος. Ἄλλα πάλιν ὄντα οὐδεμίαν ἔχουσι συνείδησιν καὶ γνῶσιν τοῦ προορισμοῦ των, ἀλλ' οὐδ' ἱκανότητα πρὸς κτῆσιν αὐτῶν. Ἂν ὁ ἀήρ, τὸ ὕδωρ, ὁ σῖτος, χρησιμεύωσι πρὸς τὴν ζωὴν καὶ συντήρησιν τοῦ ἀνθρώπου, τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἀγνοοῦσι καὶ δὲν δύνανται νὰ γινώσκωσι τὴν χρησιμότητα αὐτῶν ταύτην, τὸν προορισμὸν τοῦτον, ὃν ἔταξεν αὐτοῖς ὁ Θεός. Τὸ εἰς τὰ ὕψη τοῦ στερεώματος λαμπυρίζον ἄστρον, τὸ εἰς τὰ βάθη τοῦ ὠκεανοῦ φυόμενον κοράλλιον μαρτυροῦσι τὴν θείαν πανσοφίαν καὶ παντοδυναμίαν· αὐτὰ ταῦτα ὅμως ἀγνοοῦσιν αὐτὴν τὴν ὕπαρξίν των. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα ὁ Πλάστης ἐπροίκισε δι' αἰσθητικῆς δυνάμεως καὶ μοίρας τινὸς νοῦ, αἰσθάνονται μὲν σωματικὰς ἀνάγκας καὶ ψυχικά τινα παθήματα λύπης, χαρᾶς, ὀργῆς, φόβου, ἔρωτος, συλλαμβάνουσιν αἰσθητικά τινας ἰδέας διὰ τῆς ἐξωτερικῆς παρατηρήσεως, ἀλλ' ὅλως ἀνίκανα εἰς πτῆσιν ὑπερκόσμιον ἀδυνατοῦσι καὶ νὰ νοήσωσι νόμον τινὰ ἢ γενικὴν ἰδέαν, ἀδυνατοῦσι καὶ νὰ φιλοσοφήσωσι, νὰ εἴπωσι δηλαδή, *πόθεν* καὶ *πρὸς τί* τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ἀδυνατοῦσιν ἄρα νὰ νοήσωσι τὴν ποιητικὴν καὶ τελικήν τινος αἰτίαν, καὶ διὰ τούτων νὰ γνωρίσωσι καὶ τὸν προορισμὸν αὐτοῦ. Μόνος ὁ ἄνθρωπος ἀγνοεῖ μὲν ἐν ἀρχῇ, ἀλλὰ καὶ δύναται διὰ μεθοδικῆς ζητήσεως καὶ ἐρεύνης νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ ἀρχικῶς γνωστοῦ τὴν φύσιν ὄντος τινός, τήν τε ποιητικὴν καὶ τελικὴν αὐτοῦ αἰτίαν, διὰ δὲ τούτων νὰ γνωρίσῃ καὶ τὸν σκοπὸν καὶ τὸν προορισμόν του. Τοῦτο δύναται ὁ ἄνθρωπος καὶ περὶ ἄλλα μὲν ὄντα, καὶ ἡ τοιαύτη γνῶσις καλεῖται *ἑτερογνωσία*, ἀλλὰ καὶ περὶ ἑαυτόν, καὶ ἡ τοιαύτη γνῶσις καλεῖται *αὐτογνωσία*. Ἔχοντες ἀρχικάς τινας γνώσεις περὶ Θεοῦ, Κόσμου καὶ Ἀνθρώπου, δυνάμεθα ἐκ τῶν ἀρχικῶς γνωστῶν νὰ γνωρίσωμεν καὶ τὰ περὶ αὐτὰ ἄγνωστα, δυνάμεθα ἐν σχέσει πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς νὰ γνωρίσωμεν *πόθεν*, *ἐκ τίνων* καὶ *πρὸς τί* ἐσμέν, νὰ γνωρίσωμεν τὸν προορισμὸν ἡμῶν καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν Κόσμον, μετὰ τὴν ἐπίγνωσιν δὲ ταύτην καὶ νὰ πραγματοποιήσωμεν αὐτά, ἀναπτύσσοντες καὶ ἀσκοῦντες τὰς ποικίλας ἠκῶν δυνάμεις πρὸς κατοχὴν καὶ κτῆσιν τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων, δι' ὧν ἡ διεστραμμένη μὲν περί τινα, ἐλλιπὴς δὲ περὶ ἄλλα φύσις ἡμῶν θέλει ἐπανορθωθῇ καὶ τελειωθῇ, καὶ οὕτω θέλομεν δυνηθῇ νὰ ἐκπληρώσωμεν καὶ τὸν προορισμόν, ὃν ὥρισεν ἡμῖν ὁ Θεός.

Ἡ ἐπίγνωσις δὲ τοῦ προορισμοῦ ἡμῶν καὶ ἡ κατόρθωσις αὐτοῦ, ἰδοὺ ὁ σκοπός, πρὸς ὃν ὑπάρχομεν. Τὰ δύο ταῦτα συνιστῶσι τὸν ἄξονα, περὶ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ περιστρέφωνται πᾶσαι αἱ σπουδαιότεραι καὶ εὐγενέστεραι ἡμῶν ἐργασίαι.

Καὶ μὴ νομίσῃ τις ὅτι, ἡ ἐπίγνωσις τοῦ προορισμοῦ, ὡς θεωρία, εἶνε ἄκαρπος καὶ ἀνωφελὴς ἢ μικροῦ ἀξία. Δυνατὸν μὲν ἡ γνῶσις νὰ ὑπάρξῃ, διὰ κακίαν δὲ τῆς θελήσεως νὰ μὴ παρακολουθήσωσιν ἀνάλογα τὰ ἔργα, ἀλλ' ὅσῃ προθυμία καὶ ἂν κινῇ ἡμᾶς πρὸς κατόρθωσιν τοῦ προορισμοῦ ἡμῶν, εἰς οὐδὲν αὕτη θὰ ὠφελήσῃ, ἂν δὲν προϋπάρξῃ ἡ γνῶσις αὐτοῦ. Ἡ ἀλήθεια αὕτη εἶνε αὐτόδηλος. Πῶς θὰ ῥάψῃ τις ὑπόδημα, ἂν δὲν μάθῃ τὴν τέχνην τοῦ ὑποδηματοποιοῦ; πῶς θὰ κατασκευάσῃ ὡρολόγιον, ἀγνοῶν τὴν ὡρολογοποιίαν; καὶ πῶς ναύτης, εἰς ἀνοικτὸν κλυδωνιζόμενος πέλαγος, θὰ οὐριοδρομήσῃ πρὸς λιμένα τινά, ἂν δὲν γινώσκῃ τοὺς πνέοντας ἀνέμους, τὴν τέχνην τοῦ πηδαλιουχεῖν καὶ τὸν λιμένα τῆς σωτηρίας; Τοιουτοτρόπως δὲν δυνάμεθα νὰ πραγματοποιήσωμεν τὸν προορισμὸν ἡμῶν, ἂν πρῶτον δὲν γνωρίσωμεν αὐτόν, ὁποῖός τις εἶνε καὶ διὰ τίνων μέσων καὶ συνθηκῶν κατορθοῦται.

Πρὸς τοῦτο δέ, πρὸς ἐπίγνωσιν ἡμῶν αὐτῶν, τοῦ προορισμοῦ ἡμῶν, καὶ τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα ἄγουσι πρὸς αὐτόν, ἀποβλέπουσι τὰ Σχολεῖα.

Τὰ Σχολεῖα, σκοπὸν ἔχοντα ἄμεσον τὴν γνῶσιν, ὀφείλουσι νὰ παρέχωσι πρὸς τοὺς παιδευομένους γνώσεις καὶ περὶ τῶν τριῶν ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίσῃ ὁ ἐκ φύσεως φιλομαθὴς καὶ φιλόσοφος ἄνθρωπος. Ὁ ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίσῃ ἑαυτόν, ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίσῃ καὶ τὸν περὶ αὐτὸν φυσικὸν κόσμον, ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίσῃ καὶ τὸν παντοκρατορα παρόντα Θεόν. Ἔχει λοιπὸν νὰ μεταδώσῃ τὸ Σχολεῖον γνώσεις κοσμολογικάς, ἀνθρωπολογικάς, θεολογικάς.

Ἀλλὰ Κόσμος, Ἄνθρωπος, Θεός, δὲν εἶνε ἄσχετοι πρὸς ἀλλήλους. Ὁ ἄνθρωπος ζῇ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ τινα μὲν τῶν φυσικῶν στοιχείων εἶνε ἀμέσως ἀπαραίτητα πρὸς τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ, ὡς ὁ ἀήρ, ἄλλα δὲ πάλιν καθ' ἡμᾶς καὶ φυσικαί τινες ἰδιότητες καὶ δυνάμεις, προσηκόντως παρ' αὐτοῦ κατανοούμεναι καὶ χρησιμοποιούμεναι ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ, καθίστανται αἰτίαι καὶ πηγαὶ πλουτισμοῦ καὶ συμβάλλουσιν εἰς ἀνετώτερον, ἀκοπώτερον, ἀξιοπρεπέστερον καὶ ὑψηλότερον βίον. Ὁ ἄνθρωπος σχετίζεται καὶ πρὸς τὸν Θεόν, παρὰ τοῦ ὁποίου ἐγένετο, καὶ πρὸς τὸν ὁποῖον ὀφείλει νὰ φθάσῃ, ἐκτελῶν τὸν προορισμόν του. Καὶ ὁ Θεὸς σχετίζεται πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὡς ποιητὴς ἀμφοτέρων καὶ συντηρητὴς αὐτῶν.

Ὁ ἄνθρωπος πρὸς τούτοις ζῇ ἐν κοινωνίᾳ. Ἐκ τῆς κοινωνικότητος δὲ ταύτης παράγονται ἡ οἰκογένεια, ἡ κοινωνία, ἡ πολιτεία, ἡ ἀνθρωπότης, αἵτινες εἶνε τόσαι ἑστίαι βίου καὶ ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου, θεωρουμένου κατὰ τὰς ποικίλας αὐτοῦ δυνάμεις, σωματικάς, νοητικάς, ἠθικάς. Ὁ ἄνθρωπος ἔδρασεν ἐπὶ τῆς γῆς καθ' ἅπαντα ταῦτα τὰ στάδια καὶ καθ' ὅλας ταύτας τὰς ἐπόψεις, ὁ γενικὸς δὲ βίος τῆς ἀνθρωπότητος διετυπώθη ἐν λόγοις καὶ ἔργοις, τὰ ὁποῖα μανθάνομεν ἐκ τῆς ἱστορίας, λαμβανομένης ἐν τῇ εὐρυτάτῃ αὐτῆς σημασίᾳ.

Τὰ Σχολεῖα ἑπομένως, σκοποῦντα νὰ μεταδώσωσιν ἡμῖν γνώσεις περὶ πάντων, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἄνθρωπος, φιλοσοφῶν, ὀρέγεται νὰ γνωρίσῃ τὴν περὶ τοῦ παντὸς ἀλήθειαν, ἀποστολὴν ἔχουσι νὰ γνωρίσωσιν ἡμῖν τὸν Κόσμον, τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον, θεωρούμενον καὶ καθ' ἕνα ἕκαστον ἄνθρωπον καὶ ἐν τῷ κοινωνικῷ καὶ ἱστορικῷ αὐτοῦ βίῳ, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὰς σχέσεις, εἰς ἃς Κόσμος καὶ Ἄνθρωπος καὶ Θεὸς διετέλεσαν καὶ διατελοῦσι πρὸς ἀλλήλους.

Ταῦτα πάντα διδάσκουσι τὰ Σχολεῖα διὰ τῆς φιλοσοφίας, τῆς Γεν. Ἱστορίας, τῶν Φυσικοχημικῶν καὶ Μαθηματικῶν Ἐπιστημῶν, τῆς Ψυχολογίας, τῆς Λογικῆς, τῆς Ἠθικῆς, τοῦ Δικαίου, τῆς Θεολογίας.

(Τὸ τέλος εἰς τὸ ἑπόμενον)

Μ. Γαλανος

Η ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ Η ΗΘΙΚΗ ΜΟΡΦΩΣΙΣ.

Ἐξ ἄρθρου τοῦ κ. Ν. Κ. Μακάρου ἀποσταλέντος ἡμῖν ἐκ Κερκύρας καὶ φέροντος τὴν ἀνω-

τέρω ἐπιγραφὴν συνοψίζομεν καὶ συμπληροῦμεν τὰ ἑξῆς:

Ὁ ἄνθρωπος εἶνε διπλοῦς, πνεῦμα καὶ σῶμα, καὶ εὑρίσκεται εἰς κοινωνίαν ἔνθεν μὲν μετὰ τῶν στοιχείων τοῦ ὑλικοῦ, ἔνθεν δὲ μετὰ τῶν τοῦ πνευματικοῦ κόσμου. Ὁ ἀήρ, αἱ τροφαὶ καὶ τὰ ποτά, ἰδοὺ τὰ στοιχεῖα τοῦ ὑλικοῦ, αἱ γνώσεις καὶ αἱ ἰδέαι, ἰδοὺ τὰ στοιχεῖα τοῦ πνευματικοῦ κόσμου, μεθ' ὧν κοινωνοῦμεν. Διὰ τῶν πρώτων συντηρεῖται καὶ προάγεται τὸ σῶμα, διὰ τῶν δευτέρων ἡ ψυχή. Ἀλλ' ὡς ἡ κακὴ τροφὴ κακῶς διατηρεῖ καὶ πολλάκις καταστρέφει τὸ σῶμα, οὕτω καὶ αἱ κακαὶ γνώσεις καὶ ἰδέαι τὴν ψυχήν. Διότι ὡς ὑπάρχουσι τροφαὶ δύσπεπτοι καὶ δηλητηριώδεις διὰ τὸ σῶμα, καὶ τἀνάπαλιν, οὕτω καὶ διὰ τὴν ψυχήν. Καὶ ὑπάρχει διαιτητικὴ τῆς ψυχῆς, ὡς ὑπάρχει τοιαύτη καὶ τοῦ σώματος.

Οἱ ὑλισταὶ λέγουσιν: «Εἰπέ μοι τί τρώγεις, νὰ σοὶ εἴπω τί σκέπτεσαι». Ψεῦδος. Τοῦτο ἀληθεύει μᾶλλον οὕτω λεγόμενον: «Εἰπέ μοι τί ἀναγινώσκεις καὶ τίσι συναναστρέφεσαι, νὰ σοὶ εἴπω τί σκέπτεσαι». Κατὰ τὰς γνώσεις καὶ ἰδέας, ἃς ἔχει τις, οὕτω σκέπτεται καὶ κρίνει καὶ διατίθεται καὶ ἀποφασίζει καὶ πράττει καὶ τὸ εὖ ἢ κακῶς πράττειν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν γνώσεων καὶ ἰδεῶν, ὡς τὸ εὖ ἢ κακῶς ἔχειν ἐξαρτᾶται, ὡς τὰ πολλά, ἐκ τῶν εἰσαγομένων εἰς τὸ σῶμα ἡμῶν ὑλικῶν στοιχείων. Ἡ ἀναλογία ἔχει ἐπιστημονικὸν κῦρος διατυπουμένη ὡς ἑξῆς: *ὡς ὑλικὰ στοιχεῖα πρὸς σῶμα, οὕτω γνώσεις καὶ ἰδέαι πρὸς ψυχήν*. Ἐντεῦθεν συνάγεται ὅτι, ἐὰν θέλωμεν τὸ εὖ ἔχειν καὶ εὖ πράττειν, ἐξ ὧν καὶ τὸ εὐδαιμονεῖν, ἡμῶν, τῶν τέκνων καὶ οἰκείων ἡμῶν καὶ τῆς ὅλης νεότητος τοῦ ἔθνους ἡμῶν, δέον νὰ ἐξετάζωμεν μετὰ πάσης σπουδῆς τίνα τὰ στοιχεῖα μεθ' ὧν κοινωνεῖ ἕκαστος ἡμῶν καὶ πάντες ὁμοῦ.

Λοιπὸν ἐπὶ τὸ ἔργον. Ἐπειδὴ τὸ κοινότατον ἐν Ἑλλάδι ἀνάγνωσμα εἶνε τὰ μυθιστορήματα, δέον νὰ ἐξετασθῇ κατὰ πόσον ἡ μυθιστορία ὠφελεῖ ἢ βλάπτει τὸ ἄτομον καὶ τὴν κοινωνίαν. Πρὸς τοῦτο δέον νὰ ἀναλυθῇ ἔνθεν μὲν ἡ πνευματικὴ φύσις τοῦ ἀνθρώπου, ἔνθεν δὲ τὸ ποιὸν τῶν μυθιστοριῶν· ὁ ἄνθρωπος ἔχει νόησιν καὶ συναίσθησιν καὶ θέλησιν. Τὰ νοήματα, τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ θελήματά του εἰσὶν ἀνάλογα τῶν γνώσεων καὶ ἰδεῶν, ἃς λαμβάνει ἐξ ὧν ἀναγινώσκει καὶ συναναστρέφεται. Ὁ ἐντεῦθεν λαμβάνων ἀληθεῖς πρακτικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς γνώσεις καὶ ἰδέας περὶ τῶν προσώπων καὶ πραγμάτων, καὶ ὑγιεῖς ἠθικοθρησκευτικὰς ἀρχάς, οὗτος καὶ καλῶς νοεῖ καὶ κρίνει καὶ καλὰ προσκτᾶται αἰσθήματα καὶ τὰ καλὰ θέλει καὶ πράττει· ἐὰν δὲ τοὐναντίον, τότε διαφθείρει καὶ ἀποκτείνει τὴν πνευματικήν του φύσιν, τέρας ἀνηθικότητος καθιστάμενος, καὶ κακῶς βιώσας καὶ κακὰ παθὼν καὶ δράσας, κακῶς καταστρέφει τὸν βίον. Ἐὰν ἄρα διὰ τῶν μυθιστοριῶν μεταδίδωνται ἀληθεῖς πρακτικαὶ καὶ ἐπιστημονικαὶ καὶ ἰδέαι καὶ ὑγιεῖς ἠθικοθρησκευτικαὶ ἀρχαί, πρέπει νὰ χαίρωμεν, διότι τὸ εἶδος τοῦτο τῶν συγγραφῶν κατεπλημμύρισε τὴν Ἑλλάδα καὶ οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι, τῶν ἀγρῶν ἡμῶν δαψιλῶς δι' αὐτῶν ποτιζομένων, ἀγλαοὺς θὰ δρέψωμεν ἐν ἀφθονίᾳ καρπούς. Ἐὰν τοὐναντίον, λάβωμεν δραστήρια μέτρα, ἵνα μὴ ταχέως κλαύσωμεν καὶ θρηνήσωμεν.

Δυστυχῶς ὅσον ἀληθὲς εἶνε ὅτι ὑπὲρ πάντα τὰ εἴδη τῶν συγγραφῶν αἱ μυθιστορίαι ἐπιπολάζουσι παρ' ἡμῖν, τόσον ἐπίσης ἀληθεύει ὅτι ἐκ τῶν εἰδῶν τῶν μυθιστοριῶν, σπανιζουσῶν τῶν πρακτικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν, ἐλλειπουσῶν δὲ τῶν ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν, πλεονάζουσι παρ' ἡμῖν καὶ ἀπλήστως ἀναγινώσκονται καὶ ὑπὸ πάντων μέν, μάλιστα δὲ ὑπὸ νέων καὶ νεανίδων, αἱ ἐρωτικαὶ μυθιστορίαι, ἐξ ὧν οὐδὲν ἄλλο εἶνε δυνατὸν νὰ ἀποκομίσηταί τις, ὅταν δὲν ἔχῃ μεμορφωμένον ἔτι ἠθικὸν χαρακτῆρα, εἰ μὴ φανταστικά καὶ αἰσχρά, ὡς τὰ πολλά, ἰδέας καὶ ἀχαλινώτους ἐξερεθισμοὺς τῆς γενετησίου ὁρμῆς. Ἐντεῦθεν οἷστρος ἀθεμίτων ἐρώτων, ἐξολισθήσεις εἰς πᾶν εἶδος ἀκολασίας καὶ διαφθορὰ ψυχῆς τε καὶ σώματος. Καὶ ἡ νεότης τοῦ ἔθνους ὅσῳ μᾶλλον γαργαλίζεται, τόσῳ μᾶλλον ἀφίεται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἐρωτικῶν μυθιστοριῶν. Μὴ εὐκαιροῦσα δὲ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς ἐπιστημονικὰς καὶ ἠθικοθρησκευτικὰς μελέτας καὶ διαφθείρουσα τὴν διάνοιαν ἐκ τῶν ἐνηδόνων ἀναγνωσμάτων, ὡς διαφθείρει τις τὸν στόμαχον, ὅταν μόνον τὸ γλυκὺ καὶ ἡδὺ ἐν τῇ τροφῇ αὐτοῦ θηρεύῃ, καθίσταται, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἡ τάλαινα ἑλληνικὴ νεότης δυσόρεξος εἰς πᾶσαν ὑγιᾶ πνευματικὴν τροφὴν καὶ μορφοῦται φανταστικόπους, ἐπιπόλαιος, εὐέξαπτος, ἀσταθής, νευροπαθής, ἐρωτότροπος, φιλήδονος, καὶ ἑπομένως φυγόπονος, ἐκτεθηλυμένη, αἰσχρά, διεφθαρμένη, σαπρά, οἰκτρὰ καὶ ἀξιοθρήνητος. Ἴδετε τὰ πράγματα· ὅταν φθέγγωνται ταῦτα, πᾶς λόγος περιττός.

Ἡ ἰσχυροτέρα τῶν ἐπιθυμιῶν εἶνε ἡ παιδοποιός. Ἐνεφυτεύθη βεβαίως τοιαύτη ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, διότι δι' αὐτῆς συνδέονται ἀδιασπάστως τὰ φῦλα, φιλοῦντα ἄλληλα, συσφίγγεται ἡ συζυγία, τὸ πρῶτον θεμέλιον πάσης κοινωνίας, καὶ διατηρεῖται τὸ εἶδος, ὅπερ ἄλλως θὰ ἐξέλειπε διὰ τοῦ θανάτου. Ἀλλ' ἡ ἰσχυρὰ αὕτη ἐπιθυμία ὅσον συντελεῖ, ὅταν καλῶς διευθύνηται, εἰς συντήρησιν καὶ προαγωγὴν τῆς κοινωνίας, τόσον καταβασανίζει καὶ διαφθείρει καὶ τὸ ἄτομον καὶ τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν ὅλην κοινωνίαν, ὅταν παρεκτρέπηται, ἐξαπτομένη προώρως καὶ παρὰ φύσιν καὶ νόμον θεραπευομένη. Ἀλλὰ τὰ ἐρωτικὰ καὶ αἰσχρὰ μυθιστορήματα τί

ἄλλο ποιοῦσιν ἢ ἐξάπτουσι καὶ παρασύρουσιν εἰς παρεκτροπὰς τὴν φυσικὴν ταύτην ὁρμήν; Ὁπόσα τὰ ἐντεῦθεν κακά, ἰδίως εἰς τὴν ἠθικῶς ἀνερμάτιστον νεολαίαν ἡμῶν, ἥτις οὐδ' ἐν τῷ οἴκῳ, οὐδ' ἐν τῇ σχολῇ, οὐδ' ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ τυγχάνει ἠθικῆς τινος καὶ θρησκευτικῆς μορφώσεως! Ἐὰν τις διασωθῇ ἐκ τοῦ ἠθικοῦ ναυαγίου διπτιζόμενος πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ὑπὸ τοιούτου μυθιστορικοῦ πνεύματος, τοῦτο δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς θαῦμα. Βεβαίως δὲν φοβεῖται νὰ βλάβῃ ἐκ τῶν τοιούτων ἀναγνωσμάτων ὁ μορφώσας ἤδη ἠθικὸν χαρακτῆρα, ἢ ὁ χριστοήθης πεπαιδευμένος ὁ σπουδάζων αὐτὰ ὑπὸ ποιητικήν, φιλολογικὴν ἢ ἄλλην τινὰ ἔποψιν. Τοιοῦτοι ὅμως οὐδὲ εἰς ἐπὶ τῶν χιλίων εἰσὶ παρ' ἡμῖν. Ἡ ἐντεῦθεν λοιπὸν βλάβη εἶνε φοβερὰ καὶ πρέπει νὰ ληφθῇ μέτρον κατὰ τοῦ κακοῦ. Καὶ ἕκαστος οἰκογενειάρχης πρέπει νὰ ἀπαγορεύῃ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν τοιούτων εἰς τὰ τέκνα του, καὶ νὰ προμηθεύῃ εἰς αὐτὰ ἠθικὰ βιβλία, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ διευθυνταὶ τῶν ἐφημερίδων καὶ τῶν περιοδικῶν μεγάλης ὠφελείας θὰ ἐγίνοντο πρόξενοι, ἐὰν ἀντὶ τῶν ἐρωτικῶν μυθιστοριῶν ἐδημοσίευον πρακτικάς, ἐπιστημονικὰς καὶ ἠθικοθρησκευτικάς. Ὅ,τι δὲ πρὸ παντὸς πρέπει νὰ ἐπιδιώξωμεν εἶνε ἡ χριστιανικὴ τῆς νεολαίας μόρφωσις ἔν τε τῷ ναῷ καὶ τῇ σχολῇ καὶ τῷ οἴκῳ.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΑ.

1

Ἡ μωρὰ ἔπαρσις καταπίπτουσα.

Κυνηγός τις διήρχετο θηρεύων διὰ τῶν δασῶν. Νεαρός, ὡραῖος, εὐγενής, πλούσιος καὶ ἄρχων ἐν τῇ χώρᾳ αὐτοῦ ἦτο διὰ ταῦτα λίαν ἐπηρμένος. Ἔβλεπε τοὺς ἀνθρώπους μετὰ περιφρονητικοῦ ὄμματος, πρὸς δὲ τοὺς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ οὐδὲ κατεδέχετο νὰ προσβλέψῃ. Ἡ φήμη τῆς ἐπάρσεώς του εἶχε φθάσει καὶ μέχρι τῶν ὤτων γηραιοῦ τινος ἐρημίτου. Οὗτος ἰδὼν μακρόθεν τὸν ἐπηρμένον ἄρχοντα ἔστη πρὸ τῆς θύρας τοῦ κελλίου του βαστάζων εἰς χεῖρας καὶ μετὰ προσοχῆς παρατηρῶν νεκροῦ τινος κρανίον.

Ὅτε ὁ ἄρχων ἐπλησίασεν, εἶπε διὰ σαρκαστικοῦ ὕφους πρὸς τὸν ἐρημίτην: — «Ἀγαθὲ ἄνθρωπε, τί διασκοπεῖς τὸ κρανίον τοῦτο; καὶ τί θέλεις νὰ ἀνακαλύψῃς;»

Ὁ ἐρημίτης δι' ἱλαροῦ ὄμματος θεωρήσας τὸν ἄρχοντα ἀπεκρίθη: — «Προσπαθῶ νὰ ἀνακαλύψω, ἐὰν τὸ κρανίον τοῦτο ἀνῆκεν εἰς ἄρχοντα ἢ εἰς ἐπαίτην τινά, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ τὸ κατορθώσω».

Ὁ ἄρχων ἠρώτησεν ἐπὶ τούτοις καὶ εἶπε πρὸς τὸν ἐρημίτην· — «Ὦ σεβαστὲ γέρον, εἶνε μέγα τὸ μάθημα, ὅπερ ἔλαβον σήμερον παρὰ σοῦ· οὐδέποτε θὰ τὸ λησμονήσω καὶ ἀείποτε θὰ σοι εἶμαι εὐγνώμων δι' αὐτό».

Εἰς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ ἐρημίτης. — «Ἔπαγε, τέκνον μου. Ἀπόβλεπε εἰς τὰ νεκρὰ λείψανα καὶ θὰ κατανοῇς πόσον ἀνάξια εἶνε ἢ ὥστε ἐπ' αὐτοῖς νὰ καυχώμεθα τὰ ἐπίγεια ἀγαθά. Εἶτα δὲ προσέθηκε παρῳδῶν τὸ τῆς προφητίδος: Μὴ καυχάσθω ὁ νεαρὸς ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ, μηδὲ ὁ ὡραῖος ἐν τῇ ὡραιότητι αὐτοῦ, μηδὲ ὁ εὐγενὴς ἐν τῇ εὐγενείᾳ αὐτοῦ, μηδὲ ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἢ ἐν τούτῳ καυχάσθω ὁ καυχώμενος, ἐν τῷ συνιέναι καὶ γινώσκειν τὸν Κύριον καὶ ποιεῖν κρίμα καὶ δικαιοσύνην ἐν μέσῳ τῆς γῆς.

2

Τὰ τρία μειδιάματα τοῦ θνήσκοντος.

Γέρων δίκαιος καὶ εὐσεβὴς ἐξηπλωμένος ἐπὶ τῆς κλίνης του διήνυε τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς ζωῆς του περικυκλούμενος ὡς ἄλλος Ἰακὼβ ὑπὸ τῶν τέκνων καὶ ἐγγόνων του.

Ἀφοῦ εὐλόγησε καὶ ἠσπάσατο πάντας καὶ ἡ γηραιὰ χεὶρ του ἐδέχθη πάντων τοὺς δακρύοντας ἀσπασμούς, προσέβλεψεν ἀτενῶς εἴ τι σημεῖον τοὺς δύοντας ὀφθαλμούς του καὶ ἐφάνη ἀφιερωμένος εἰς βαθείας σκέψεις.

Πάντες ἐσιώπων καὶ ἔβλεπον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ γέροντος μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας.

Παρῆλθε χρόνος τις καὶ μειδίαμα σαρκασμοῦ διέστειλε τὰ χείλη τοῦ γέροντος.

Μετὰ χρόνον πάλιν τινὰ ὁ γέρων ἐμειδίασε δεύτερον μετὰ προφανοῦς ἱλαρότητος.

Μετὰ μικρὸν αὖθις τρίτον πάλιν μειδίαμα ἐφαίδρυνε τὸ πρόσωπόν του, ὡσεὶ ἐσχάτη ἀναλαμπὴ σβεννυμένης λυχνίας τινός.

Μετὰ ταῦτα στρέψας τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐθεώρησε μετὰ στοργῆς τοὺς περικυκλοῦντας αὐτόν.

Τότε ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν ἠρώτησε λέγων.

— «Σεβαστέ μου πάτερ, τί σημαίνουσι τὰ τρία μειδιάματά σου τὰ τόσον ἐκφραστικά;»

Ὁ δὲ γέρων ἀπεκρίθη.

— «Ἐμειδίασα πρῶτον ἀναπολῶν εἰς τὴν μνήμην μου πάσας τὰς ἡδονάς, ἃς ἐδοκίμασα ἐν τῇ ζωῇ μου, καὶ χλευάζων τὴν τυφλωσιν τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες, ἀποβλέποντες εἰς τὰς φυσαλίδας ταύτας τοῦ σάπωνος, ὡς εἰς σκοπὸν τοῦ βίου αὐτῶν, ἐπιδιώκουσιν αὐτὰς διὰ παντὸς μέσου θεμιτοῦ καὶ ἀθεμίτου.

Ἐμειδίασα δεύτερον ἀναπολήσας τὰς δόξας, ἃς ἐδοκίμαζον ἐν τῇ ζωῇ μου, καὶ τοὺς πρὸς διατήρησιν καὶ ἀνατροφὴν τοῦ οἴκου μου ἐπωδύνους μόχθους μου, οἵτινες χάριτι θείᾳ δὲν ἀπέβησαν ἄκαρποι, καὶ ἀναλογισθεὶς ὅτι πᾶν ἐπίμοχθον καὶ ὀδυνηρὸν λήγει πλέον δι' ἐμέ.

Ἐμειδίασα τρίτον ἀναλογιζόμενος ὅτι αἱ περὶ μέλλοντος βίου ἐλπίδες μου, ἃς δι' ὅλου τοῦ βίου μου ὑπέτρεφεν ἐν ἐμοὶ ἡ ἀμώμητος πίστις τοῦ Ἰησοῦ, πρόκειται ἤδη νὰ πραγματωθῶσι καὶ ἐπ' ἐμέ. Ὦ τέκνα μου, ἐὰν εὐαρεστῶσιν

ὑμῖν τὰ τρία μειδιάματα τοῦ πατρὸς ὑμῶν, ἀκολουθήσατε μέχρι τέλους τὰ ἴχνη αὐτοῦ».

Καὶ ταῦτα εἰπὼν παρέδωκε τὸ πνεῦμα.

3

Ὁ κρείσσων τόπος.

Πατήρ τις καὶ μήτηρ ἔζων μετὰ δύο τέκνων εἰς ἀκατοίκητόν τινα νῆσον τοῦ Ὠκεανοῦ, ἔνθα εἶχον ριφθῆ ἐκ τινὸς ναυαγίου. Χόρτος καὶ ρίζαι ἐχρησίμευον αὐτοῖς ὡς τροφή, ρυάκιον ὕδατος ἐσβέννυε τὴν δίψαν αὐτῶν καὶ ἐν σπήλαιον ἦτο δι' αὐτοὺς τὸ ἄσυλον τῆς νυκτός. Τὰ τέκνα ἠγνόουν πῶς εἶχον ἀφιχθῆ εἰς τὴν νῆσον καὶ δὲν ἐνεθυμοῦντο πλέον τῆς χερσονήσου· ὁ ἄρτος, τὸ γάλα, αἱ ὀπῶραι καὶ τὰ κρέα ἦσαν ἄγνωστα εἰς αὐτούς. Ἡμέραν τινὰ μικρὰ λέμβος μὲ τέσσαρας μαύρους προσωρμίσθη εἰς τὴν νῆσον· καὶ τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐπήνεγκε τὴν ζωηροτέραν ἀγαλλίασιν εἰς τοὺς συζύγους, οἵτινες ἤλπισαν ὅτι ἤθελον θέσει τέρμα εἰς τὰς κακοπραγίας αὐτῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πορθμεῖον ἦτο λίαν ἀσθενές, ὥστε νὰ μεταφέρῃ ἅπαντας ὁμοῦ εἰς τὴν χερσόνησον, ὁ πατὴρ ἠθέλησε πρῶτος αὐτὸς νὰ δοκιμάσῃ τὴν διάβασιν τοῦ Ὠκεανοῦ.

Ἡ γυνὴ καὶ τὰ τέκνα ἐθρήνουν, ὅτε εἶδον αὐτὸν ἐντὸς τοῦ ἀκατίου, ὅπερ ἦν κατεσκευασμένον ἐξ ἀσθενῶν σανίδων· ἀλλ' αὐτὸς τοῖς ἔλεγε: «Μὴ κλαίετε· θὰ συναντηθῶμεν εἰς κρείσσονα τόπον.»

Ἐπανῆλθον εἶτα οἱ μαῦροι μετὰ τοῦ πορθμείου, καὶ ὅταν ἡ μήτηρ εἰσῆλθεν ἐν αὐτῷ, τὰ τέκνα ἔτι πικρότερον ἔκλαιον. Ἀλλ' ἐκείνη ἔλεγε: « Μὴ κλαίετε, φίλτατά μου, θὰ ἐπανιδωμεν ἀλλήλους εἰς κρείσσονα τόπον. » Τέλος προσήγγισε τὸ πλοιάριον, ἵνα ἔτι μεταβιβάσῃ καὶ τὰ τέκνα. Ταῦτα, τρέμοντα πρὸ τῆς ὄψεως τῶν αἰθιόπων καὶ τῆς τρικυμίας τοῦ Ὠκεανοῦ, ἄκοντα εἰσῆλθον εἰς τὸ πλοιάριον. Ὅτε ὅμως προσωρμίσθησαν εἰς τὴν ἤπειρον πόσην ἠσθάνθησαν εὐφροσύνην! Οἱ γονεῖς περιμένοντες εἰς τὴν παραλίαν, ἐξέτεινον τὰς ἀγκάλας αὐτῶν καὶ ὡδήγησαν τὰ φίλτατά των πρὸς τὴν σκιὰν τῶν χλοερῶν φοινίκων καὶ καθίσαντες αὐτὰ ἐπὶ τῶν τρυφηλῶν χόρτων καὶ ἀνθέων, ἔδωκαν αὐτοῖς γάλα καὶ μέλι καὶ ὀπώρας γλυκυτάτας ἵνα φάγωσιν. — « Ὦ πόσον κοῦφος ἦτο ὁ φόβος ἡμῶν! ἔλεγον τότε τὰ τέκνα. Ἀντὶ νὰ τρέμωμεν ἔπρεπε νὰ ηὐφραινόμεθα, ὅτε οἱ μαῦροι ἐκεῖνοι ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν νῆσον, ὅπως μεταγάγωσιν ἡμᾶς εἰς τοῦτον τὸν τόπον». — «Τέκνα μου ἀγαπητά, εἶπε τότε ὁ πατήρ, ἡ ἐκ τῆς ἐρήμου ἐκείνης νήσου διάβασις ἡμῶν πρὸς τὴν τερπνὴν ταύτην γῆν ἔχει δι' ἡμᾶς ὑψηλὴν σημασίαν. Ἡμεῖς ἔχομεν εἰσέτι νέον πλοῦν νὰ ἐκτελέσωμεν, ἵνα προσορμισθῶμεν εἶτα εἰς ἔτι κρείσσονα τόπον. Ἡ γῆ, ἐφ' ἧς κατοικοῦμεν, ὁμοιάζει πρὸς τὴν ἔρημον ἐκείνην νῆσον· ὁ κρείσσων τόπος εἶνε ὁ οὐρανός· ἡ διάβασις ἐπὶ τῆς κλυδωνιζομένης θαλάσσης εἶνε ἡ ζωή· ἡ προσπέλασις ἐπὶ τῆς ἐφόρου χώρας εἶνε ὁ θάνατος· τὸ ἀκάτιον μὲ τοὺς αἰθίοπας ἀναμιμνήσκει ἡμᾶς τὸ φέρετρον, ἐν ᾧ ἡμέραν τινὰ θὰ κατακλιθῇ τὸ ἡμέτερον σῶμα. Οὕτως, ὁπόταν ἡ ὥρα τῆς ἀποδημίας σημάνῃ δι' ὑμᾶς, διὰ τὴν μητέρα ὑμῶν, δι' ἐμέ, μὴ πτοηθῆτε. Ὁ θάνατος δὲν εἶνε εἰ μὴ ἀκριβῶς ἡ μετάβασις εἰς κρείσσονα πατρίδα, ἔνθα ἡ χλοερότης ἐστὶν ἀκατάπαυστος, ἔνθα οἱ ἀνεμοστρόβιλοι καὶ οἱ παγετοὶ οὐδέποτε εἰσχωροῦσιν.

(Κατὰ τὸ ἰταλικὸν) Θ. Κοντης.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ Ο «ΕΛΙΚΩΝ».

Ἀριθ. 154. Ὑψωμαθεῖα τῇ 13)25 Μαΐου 1888.

Ἀξιότιμε Κύριε Πρόεδρε,

Τὸ ἡμέτερον ἐν Ὑψωμαθείοις Κωνσταντινουπόλεως Σωματεῖον Φιλομούσων «ὁ Ἑλικών» σπεύδει νὰ διερμηνεύσῃ Ὑμῖν τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ χαρὰν ἐπὶ τῇ ἐπ' αἰσίοις συστάσει τοῦ ἐθνωφελεστάτου τῆς «Ἀναπλάσεως» Συλλόγου, τοῦ πρὸς οὕτως ἑλληνοφελῆ ἀφορῶντος σκοπόν, τῆς διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀναπλάσεως τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἐν ᾗ ἐποχῇ ἡ μὲν ἱερὰ ἡμῶν θρησκεία εἰς παντοίους πανταχόθεν ὑπόκειται περισπασμούς, τὸ δὲ θρησκευτικὸν αἴσθημα ἤρξατο σπουδαίως παραλύον ἐν ταῖς καρδίαις τοῦ λαοῦ. Συγχαῖρον δὲ τοῖς λαβοῦσι τὴν εὐγενῆ πρωτοβουλίαν τῆς ἱδρύσεως τοῦ Χριστιανοπρεποῦς τούτου κέντρου, εὔχεται αὐτοῖς ζῆλον καὶ ἀγάπην ἀκραιφνῆ ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τοῦ ἐθνωφελοῦς αὐτῶν ἔργου, γενναίαν δὲ τούτου ὑποστήριξιν καὶ συνδρομὴν ὑπὸ σύμπαντος τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἣν καὶ εὐφροσύνως βλέπει δαψιλῶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς αὐτῷ παρεχομένην.

Ὁ ἡμέτερος «Ἑλικών» ἐν τῇ θερμῇ αὐτοῦ πρὸς τὴν «Ἀνάπλασιν» ἀγάπῃ παρακαλεῖ ὑμᾶς ὅπως εὐαρεστηθῆτε ν' ἀναγράψητε αὐτὸν μέλος αὐτῆς ἀρωγόν, συναποδεχόμενος καὶ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς διὰ τοῦ περιοδικοῦ ὑμῶν δυνατῆς αὐτῷ διαδόσεως τῶν τῆς «Ἀναπλάσεως» ἀρχῶν.

Δέχθητε, Ἀξιότιμε Κύριε Πρόεδρε, τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ πρὸς Ὑμᾶς καὶ τὸ ἀξιότιμον διοικητικὸν συμβούλιον τοῦ Συλλόγου, οὗ ἐπαξίως πάνυ προΐστασθε, σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀπεριορίστου τιμῆς καὶ ὑπολήψεως, μεθ' ἧς διατελοῦμεν.

Ὁ Πρόεδρος *Ὁ γεν. γραμματεύς*

Σ. Φ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Σ. Π. ΣΤΕΛΕΓΚΟΓΛΟΥΣ

Τῷ Ἀξιοτίμῳ Προέδρῳ τῆς «Ἀναπλάσεως» Κυρίῳ Κυρ. Α. Ρ. Ραγκαβῇ κτλ. κτλ.

Ἀθήνας.